

VREDE

Veiligheid
bevechten

- 3 REDACTIE **Veiligheid bevechten**
- 4 **Resolutie 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid**
- 9 INTERVIEW **Renée Römkens, Abortusrecht is de kanarie in de kolenmijn**
- 12 INTERVIEW **Ted Strop-von Meijenfeldt en Anne-Floor Dekker, Wat betekent Resolutie 1325 voor organisaties in Nederland?**
- 16 GESPREK **met diasporavrouwen in Nederland**
- 20 **Bescherming van vrouwelijke activisten**
- 24 INTERVIEW **Ghada Zeidan, Voor Palestijnse vrouwen is zelfbeschikkingsrecht politiek en persoonlijk**
- 29 COLUMN **Vrij zijn, liefde en respect | Caro Bonink**
- 30 **NAVO onderzoekt de mening van vrouwen over veiligheid**
- 32 INTERVIEW **Lt.-kolonel Claudia, Vrouwen bij Defensie: een verrijking!**
- 35 ONDERZOEK **Nienke Vierstra, Kristel Mulder en Florence Aate Andrew, Anne Kwakkenbos, Juliette Verhoeven. Samenwerken aan Vrouwen, Vrede en Veiligheid**
- 42 FILM **Movies that Matter**

- 44 INTERVIEW **Marion Suijker en Krista Batenburg, Geweld hoort nergens thuis**
- 48 **Berechting van seksueel geweld**
- 49 INTERVIEW **Lorraine Smith van Lin, Rechten van overlevenden**
- 52 INTERVIEW **Maartje Goudswaard, Dat je letsel gezien wordt door de arts geeft veiligheid**
- 55 **Yes voor het leven!**
- 56 INTERVIEW **Rina Ghafoerkhan, Mensenhandel: als je eruit stapt...**
- 58 **Toolkit Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid. Van resolutie tot handvatten**

Cover: Banksy, muurschildering in Bethlehem

Veiligheid bevechten

Waarom heeft de redactie ervoor gekozen om het gevecht van vrouwen om veiligheid in ons land en in de wereld centraal te stellen in dit nummer? Het is even nadenken voordat je het beseft, want we gaan er bijna vanzelfsprekend vanuit dat er voor onze veiligheid gezorgd wordt. Jawel, door eerlijke wetten, politie en justitie – vaak uitgevoerd door mannen die weleens een blinde vlek kunnen hebben voor zaken die vrouwen aangaan. En door wapens, natuurlijk. We beseffen dat de wapenwedloop op zichzelf gevaarlijk is en niet veilig op langere termijn. We weten dat veel landen niet veilig zijn, zodat mensen moeten vluchten – ook veel vrouwen en gezinnen. Hopen op vrede is niet genoeg. Vechten voor veiligheid is essentieel voor iedere maatschappelijk verandering, voor ieder mens die iets wil veranderen in zijn of haar leven. Als je niet veilig bent hebben vredesonderhandelingen geen lang leven. En mensen die niet veilig zijn accepteren leugens, laten hun rechten en talenten liggen, blijven stil tegen beter weten in. Iedere vrouw weet daar van mee te praten.

Dus zijn er steeds meer vrouwen die vechten voor Gender, Vrede en Veiligheid met een beroep op internationale afspraken over ‘Women, Peace and Security’. Die zijn in het jaar 2000 vastgelegd door de VN Veiligheidsraad, en zijn het beste bekend als ‘Resolutie 1325’. De kern van resolutie 1325 is dat seksueel geweld tegen vrouwen als oorlogswapen erkend wordt als een misdadig tegen de menselijkheid en als zodanig berecht dient te worden; dat vrouwen beschermd dienen te worden tegen dit geweld; en dat vrouwen een rol moeten hebben in vredesbesprekingen tot op het

hoogste niveau.

In Nederland hebben maatschappelijke organisaties en Ministeries de handen ineen geslagen om een actieplan te maken om de resolutie uit te voeren, het zogenaamde NAP1325. Er is veel bereikt door het Ministerie van Buitenlandse Zaken, bijvoorbeeld het uitvoeren van speciale projecten in fragiele staten. Het Ministerie van Defensie wil meer vrouwen in dienst en hecht ook belang aan training van militairen-op-missie in gendergevoeligheid.

Maar er is nog veel te doen en te wensen, ook bijvoorbeeld voor de veiligheid van vrouwen in Nederland, vooral migranten en ongedocumenteerden. De Nederlandse Vrouwen Raad heeft een Toolkit gemaakt voor lokale groepen om op de veiligheid van vluchtelingenvrouwen te letten en die te verbeteren. Ook de initiatieven voor vrouwenopvang, zoals Rosa Manus, worden steeds professioneler in het zorgen voor duurzame veiligheid voor vrouwen die te maken hebben met huiselijk geweld. In Nederland bestaat ook een netwerk van organisaties die zich richten op conflict-gerelateerd seksueel geweld en die werken aan verbetering van de rechtsgang rondom seksueel geweld. Ze bieden overlevers een podium om gehoord en gezien te worden, verdedigen de rechten van slachtoffers of bieden psychische en medische hulp waar nodig.

Er is dus alle reden om aan de slag te gaan om de veiligheid van vrouwen hier en elders beter te borgen.

Elma Doeleman

Resolutie 1325 over vrouwen, vrede en veiligheid

Dit artikel gaat over Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties: de eerste resolutie over Vrouwen, Vrede en Veiligheid. De Veiligheidsraad is het orgaan van de Verenigde Naties (VN) dat verantwoordelijkheid draagt voor het handhaven van de internationale vrede en veiligheid. De resolutie vormt al bijna 20 jaar een stevig fundament en inspiratiebron voor vrouwen en vrouwenorganisaties om zich blijvend in te zetten voor gendergelijkheid, vrede, veiligheid en mensenrechten.

Het was een schok voor mij om een aantal jaar geleden te ontdekken dat deze resolutie bestond en dat ik daar niets vanaf wist. Terwijl ik jarenlang actief ben geweest in de vrouwenbeweging, maar duidelijk in een ander segment. Natuurlijk kende ik de vrouwenconferentie in Beijing, ik weet nog dat ik jaloers was op de vrouwen die daar in 1995 naar toe gingen. Nu ik op allerlei manieren betrokken ben geraakt bij Resolutie 1325 ervaar ik hoe er lijntjes van hoop lopen tussen vrouwen over de hele wereld, voor wie deze resolutie direct betekenis heeft. Tegelijk zie ik dat de kring in Nederland waarin de resolutie betekenis heeft beperkt is tot de vrouwen en organisaties die er direct mee werken. Veel vrouwen in mijn omgeving, laat staan mannen, kennen 1325 niet. De Resolutie zou naar mijn idee een inspiratiebron voor alle vrouwen kunnen zijn. Om samen met nog meer kracht de weg af te leggen die nog te gaan is, in Nederland en in conflictgebieden en -situaties, om een einde te maken aan gewapende conflicten.

De inhoud van Resolutie 1325¹

Resolutie 1325 uit 2000 gaat over vrouwen in gewapend conflict en erkent voor het eerst in de geschiedenis dat seksueel geweld gebruikt wordt als oorlogswapen. Conflict gerelateerd seksueel geweld wordt tot misdaad tegen de

menselijkheid verklaard en kan sinds de oprichting van het Internationale Strafhof in 2002 als zodanig berecht en bestraft worden. De resolutie draagt lidstaten op om maatregelen te nemen om conflict gerelateerd seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes te voorkomen en degenen die slachtoffer zijn geweest van dit soort geweld op te vangen en te beschermen.

De resolutie pleit ook voor een actieve rol van vrouwen in het tegengaan van gewapende conflicten en eist dat bij vredesopbouw het perspectief van vrouwen expliciet wordt meegenomen. Ze roept de lidstaten en andere strijdende partijen op om vrouwen volop te betrekken bij conflictoplossing, vredeshandhaving en vredesopbouw, door ervoor te zorgen dat vrouwen voldoende vertegenwoordigd zijn bij vredesonderhandelingen en bij beslissingen over de preventie van gewapend conflict. Verder dringt resolutie 1325 erop aan dat meer vrouwen worden ingeschakeld bij vredesmissies en draagt zij de VN op om soldaten in vredesmissies te trainen in gender-bewustzijn.

Wat eraan vooraf ging

Op de vierde vrouwenconferentie in Beijing in 1995 kwamen vrouwen vanuit alle continenten bij elkaar. Vol elan en helder den-

ken. Daar werd de basis van Resolutie 1325 gelegd. Al sinds de Tweede Wereldoorlog maakten vrouwen zich sterk om internationaal aandacht te vragen voor de specifieke impact van oorlogsgeweld op vrouwen. Zij verzetten het voorwerk. Op de conferentie in Beijing was een van de twaalf thema's 'Vrouwen en gewapende conflicten'. Daarmee werd het thema voor het eerst en definitief op de internationale agenda gezet.

Na een intensieve lobby met belangrijke bijdragen van maatschappelijke organisaties, onder meer van de Women's International League for Peace and Freedom (WILPF), duurde het nog vijf jaar tot de eerste resolutie over vrouwen, vrede en veiligheid bij de VN in stemming werd gebracht. Op 31 oktober 2000 werd Resolutie 1325 unaniem aangenomen door de VN Veiligheidsraad en werd daarmee bindend voor de VN en alle lidstaten. In de jaren daarna volgde een

achtal aanvullende resoluties die participatie van vrouwen in vredesopbouw en seksueel geweld in oorlogssituaties specifieker agenderen.²

Een verdrag inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld werd op 11 mei 2011 door de Raad van Europa in Istanbul ondertekend. Het wordt kortweg het 'Verdrag van Istanbul' genoemd. Dit verdrag richt zich op geweld tegen vrouwen in brede zin en is als zodanig niet direct gerelateerd aan Resolutie 1325. Echter, in Europa is de totstandkoming ervan wel een belangrijke stap in het bestrijden van geweld tegen vrouwen. Een aantal vrouwenorganisaties baseert hun werk zowel op 1325 als op het Verdrag van Istanbul. Het verdrag heeft directe rechtskracht in Nederland en de Nederlandse strafwetgeving is inmiddels aangepast in overeenstemming met het Verdrag van Istanbul.

1325 Films

1. <https://www.youtube.com/channel/UCrgSI0ZckatXABkwEzAEWgQ>

Een serie van 6 korte films over Vrouwen, Vrede en Veiligheid, vertoond tijdens het internationale 1325 congres in de Beurs van Berlage, februari 2015.

2. <https://www.cordaid.org/en/news/libyan-activist-addresses-un-on-sexual-and-gender-based-violence-in-conflict>

Op de site van Cordaid, in een artikel over de Libische activiste Inas Miloud, een link naar het filmverslag van het meest recente open debat in de Veiligheidsraad over seksueel geweld in conflicten, april 2019.

Aan het woord, Pramila Patten, de speciale vertegenwoordiger betreffende seksueel geweld in conflict, Dr Denis Mukwege (Congo), Nadia Murad namens de Yezidi's (beide winnaars van de Nobelprijs voor de vrede 2018) en Inas Miloud uit Libië.

3. <https://www.youtube.com/watch?v=zjEeZaQ2fe> 2015 (Engels gesproken)

Een terugblik bij het 15-jarig bestaan van 1325 over de aanneming van Resolutie 1325 in de VN-Veiligheidsraad en de rol van maatschappelijke organisaties daarbij: *«In recognizing women's full and equal participation in peacemaking Security Council Resolution 1325 changed history»*.

4. <https://www.youtube.com/watch?v=zjEeZaQ2fe> 2016 (Engels gesproken)

UN Security Council Resolution 1325 - Origins and Significance, 2105

Dr. Betty Reardon richtte het International Institute on Peace Education op en was een van degenen die vanuit het maatschappelijk middenveld aan de wieg stonden van VN-Resolutie 1325.

5. Films gerelateerd aan Resolutie 1325 zijn onder meer:

- Het documentaire drieluik 'Fighting the Silence', 'Weapon of War' en 'Justice for Sale',

Nadia Murad (r)
met haar advocaat
Amal Clooney (l)

<https://www.idfa.nl/nl/film/477c4c7a-3b6d-437a-b2b2-c8aba68fa714/justice-for-sale> (trailer)

<https://www.idfa.nl/nl/film/1374ad2d-9801-4935-beb3-7d4ec49b5630/fighting-the-silence> (trailer)

<https://www.idfa.nl/nl/film/546ec94b-99d9-49eb-97b8-e3208567482b/weapon-of-war> (trailer)

Het drieluik is gemaakt door de tweelingzussen Femke en Ilse van Velzen. In deze indrukwekkende films stellen ze onderwerpen aan de orde als het inzetten van verkrachting als oorlogswapen, gevolgen en oorzaken, maar ook straffeloosheid en de falende rechtspraak in Congo. De documentaires riepen zowel in Afrika als in het westen veel reacties op.

- Pray the Devil 2008, een film van Gene Reticke (de trailer)

https://www.imdb.com/title/tt1202203/videooplayer/vi1549991961?ref_=tt_ov_vi
Pray the Devil Back to Hell vertelt het indrukwekkende verhaal van de Liberiaanse vrouwenbeweging die met enorm doorzettingsvermogen, veerkracht en lef hun stem wisten te verheffen, een eind wisten te maken aan de bloedige burgeroorlog en vrede afdwongen in hun verdeelde land.

Een jaar na de invoering van Resolutie 1325 riep Kofi Annan, destijds Secretaris-Generaal van de VN, lidstaten op om alles in het werk te stellen om de resolutie in acties te vertalen en daarvoor nationale actieplannen te ontwikkelen. Wereldwijd hadden in november 2018 in totaal 79 landen (40% van alle VN-lidstaten) zo'n Nationaal Actieplan 1325. Nederland is één van die landen.

Murad Subay is een straatkunstenaar en politieke activist in Jemen, die vanaf het uitbreken van de oorlog in 2011 een veelheid aan muurschilderingen maakte en straatkunstcampagnes lanceerde. Met zijn graffitikunst geeft hij verwoesting een andere wending. Betrokken, confronterend, melancholisch, of kleurrijk.
<https://muradsubay.com>

Een Nationaal Actieplan 1325 in Nederland

In juni 2007 beantwoordde Bert Koenders, Minister van Ontwikkelingssamenwerking, de oproep van de Secretaris-Generaal van de VN om serieus werk te maken van Resolutie 1325 in een van de zogenaamde Schoklandakkoorden. Vervolgens werkte een groot aantal maatschappelijke organisaties een Nationaal Actie Plan (NAP) uit, waarmee de Resolutie concreet uitgevoerd kon worden, in samenwerking met de overheid.

Het eerste Nederlandse Nationaal Actieplan 1325 kwam pas tot stand na aanhoudende druk vanuit maatschappelijke organisaties. In 2005 richtte een aantal vredesorganisaties het Platform Vrouwen & Duurzame vrede op om door bundeling van krachten het beleid voor

vrouwen, vrede en veiligheid te versterken en via concrete projecten zichtbaar te maken. In 2006 werd ook 'WO=MEN/Dutch Gender Platform' in het leven geroepen door de samenwerking tussen vrouwenorganisaties en ontwikkelingsorganisaties. WO=MEN zet zich in voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen en voor de rechten en empowerment van vrouwen wereldwijd, ook op het gebied van vrede en veiligheid. WO=MEN coördineert de input van maatschappelijke organisaties die het NAP hebben ondertekend.

Het unieke van het Nederlandse Actieplan is dat de uitwerking van concrete doelstellingen en de uitvoering daarvan een samenwerkingsverband is van de overheid en het maatschappelijk middenveld: ontwikkelings-, vredes-, diaspora- en vrouwenor-

ganisaties en kennisinstellingen samen. Die samenwerking is voortgezet in de daarop volgende actieplannen NAP II (2012-2015) en NAP III (2016-2019), waarvoor het Ministerie van Buitenlandse zaken een budget beschikbaar stelde. Het NAP III is door 50 maatschappelijke organisaties, 5 ministeries en diverse kennisinstellingen ondertekend. Het gaat bij de Nationale Actieplannen niet alleen om beleidsbeïnvloeding, maar ook om een netwerk (community) waarin organisaties elkaar leren kennen, van elkaar leren en elkaar bemoedigen. Bovendien wordt er door organisaties in consortia en landengroepen samengewerkt aan de uitvoering van concrete projecten waarin vrede, gender en veiligheid als geheel worden aangepakt – en dus niet als aparte sectoren of vakgebieden.

Waar staan we nu

Maatschappelijk actieve vrouwen over de hele wereld zijn bezorgd over de manier waarop samenlevingen nu hun burgers beschermen. Zij blijven actief, onder andere door bij onderhandelingen over conflicten alternatieven te presenteren die gebaseerd zijn op gelijkwaardigheid en die de wereld blijvend veiliger maken. Resolutie 1325 is daarbij een leidend instrument gebleken voor het veranderen van traditionele gewoontes die duurzame wereldvrede en veiligheid in de weg staan. Uit de jaarlijkse rapportages aan de Commission on the Status of Women (CSW)³ blijkt dat vrouwenrechten en gendergelijkheid wereldwijd volstrekt niet vanzelfsprekend zijn. De verworvenheden van de vierde Wereld Vrouwenconferentie in Beijing (1995) moeten steeds opnieuw worden bevochten.

Zelf ontdekte ik op mijn een-en-twintigste toen ik Simone de Beauvoir las, dat ik bevoorrecht was opgevoed, maar dat ik me nog steeds gedroeg als een inschikkelijk meisje binnen onze eigen familienormen. Ik leerde dat we als

vrouwen in Nederland onze bevoorrechte situatie beter kunnen gebruiken als we ons eigen recht op participatie koppelen aan de situatie van vrouwen wereldwijd, zodat we samen met hen in actie komen. De situaties van extreme onveiligheid in conflictgebieden waar geweld, bedreiging en onderdrukking aan de orde van de dag zijn hebben niet alleen met ons te maken op het niveau van handel, bewapening, geopolitiek, armoede en vluchtelingen. Alle geweld tegen vrouwen raakt ons ook persoonlijk, want we herkennen dezelfde scheve gender-normen die dit sanctioneren en waar we in onze eigen situatie ook tegenaan lopen.

Het mooie van Beijing, waardoor het ook een sprong vooruit was, is dat daar de verbinding werd gelegd met de situatie van alle vrouwen in de wereld. Dat is ook de kern van Resolutie 1325 die daar zijn oorsprong vond.

Annette Bool

1 Gebaseerd op informatie van website van de WILPF: <http://peacewomen.org>. Deze site geeft actuele informatie over resolutie 1325. De officiële Engelse tekst van resolutie 1325 is te vinden op <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1325>.

Nederlandstalige sites met informatie over 1325 zijn: Multi-cultural Women Peace-building Network: <http://www.mwbpn.org/over-ons/1325.html>; Platform Vrouwen en Duurzame Vrede: <https://vrouwenenduurzamevrede.nl/over-vdv/>; en de site van de NAP partners: <https://www.nap1325.nl/vrouwen-in-conflict/>.

2 Deze resoluties zijn: 1820 (2008); 1888 (2009); 1889 (2009); 1960 (2010); 2106 (2013); 2122 (2013); 2242 (2015) en 2467 (2019). Meer informatie over resolutie 1325 (2000) en de vervolgresoluties: <https://vrouwen-duurzamevrede.nl/wp-content/uploads/2015/03/Brochure-platform-2014-web.pdf>.

3 Bij de Commission on the Status of Women rapporteren staten en maatschappelijke organisaties jaarlijks over de uitvoering in hun land van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women, afgekort als CEDAW).

Abortusrecht is de kanarie in de kolenmijn

Op een mooie voorjaarsochtend stap ik het prachtige pand van Atria binnen in hartje Amsterdam voor een gesprek met Atria-directeur en bijzonder hoogleraar gendergerelateerd geweld aan de UvA, prof. dr. Renée Römken, over '1325' en het oprukkende anti-feminisme in de wereld.

Atria is het kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis en de trotse beheerder van een van de oudste archieven ter wereld over vrouwenbewegingen, 'de schatkamers van ons feministisch bewustzijn', aldus Prof. dr. Rosemarie Bui-kema, een van de ambassadeurs van Atria.¹

Wat doet Atria op het gebied van Resolutie 1325 en het Nationale Actieplan?

“Als organisatie nemen wij deel aan het landelijk netwerk rondom het VN-Vrouwenverdrag, dat toeziet op de naleving van dat Verdrag. Daar komt Resolutie 1325 ook in aan de orde. Wij zijn mede-opsteller van het Nationale Actieplan II, waarbij we ons geëngageerd hebben om 1325 onder de aandacht te brengen. Ook nemen wij samen met WO=MEN deel aan de jaarlijkse vergadering van de Commission on the Status of Women (CSW – zie kadertje). Atria is een kennisinstituut, geen actie-organisatie, dus wat wij als onze taak zien is te zorgen dat alle informatie die ertoe doet toegankelijk wordt gemaakt.

Hinke Nauta: Coordinator Taskforce Women's Rights & Gender Equality, Ministerie van Buitenlandse Zaken

Zo werken we nog aan de informatie over de uitkomst van de onderhandelingen in Genève op 23 april j.l. Die is zorgwekkend.” Op die dag debatteerde de VN-Veiligheidsraad over een resolutie, ingebracht door Duitsland, die regeringen verantwoordelijk stelde om de oorzaken en negatieve gevolgen van seksueel geweld in conflict aan te pakken. Het grootste struikelblok voor enkele staten, aangevoerd door de VS, was het taalgebruik over ‘seksuele en reproductieve gezondheidsrechten van overlevenden’. De VS zag hierin een vrijbrief voor abortus en een poging om jonge mensen tot seks aan te zetten, en dreigde met een veto als die passage erin bleef. Duitsland zwichtte onder de druk en in de uiteindelijke resolutie komt die officiële werkgroep niet meer voor.

‘Abortus is een bijna obsessieve focus van de Trump-regering. Je ziet nu al dat een toenemend aantal staten in Amerika proberen abortusrechten terug te dringen en abortusklinieken te sluiten’

“Die kwestie van de seksuele en reproductieve gezondheidsrechten is in de afgelopen vijf jaar in toenemende mate een struikelblok geworden. Vanaf dag één na de Vrouwenconferentie in Beijing (1995) hebben de conservatieve lidstaten, vooral islamitische staten, een aantal Afrikaanse landen en het Vaticaan, de tegenstand georkestreerd en hebben daarvoor politieke allianties gesloten. Maar in 2019, dus dit jaar, heeft voor het eerst de Verenigde Staten de leiding genomen in de aanval op de erkenning van rechten van vrouwen om te beslissen over hun eigen lichaam, op een manier die niet eerder vertoond was. In het jaar daarvoor was dit op het allerlaatste moment afgewend, omdat twee lidstaten die ook tegen zouden zijn, ‘vergeten’ tegen te stemmen. Maar in Genève is het wel gelukt.

Daar heeft de VS gewoon zijn vetorecht gebruikt en die passage, waarin bij eerdere internationale resoluties en verdragen al overeenstemming was bereikt over onze rechten, weten terug te draaien. Dat is ongehoord.”

Op mijn vraag wat de vrouwenbeweging in de Verenigde Staten kan doen om dit conservatieve tij te keren, zegt Römken: “Kijk, er is niet één vrouwenbeweging in de Verenigde Staten, er zijn verschillende groeperingen die niet samen één organisatie vormen, wat hun kracht en zwakte tegelijk is, omdat de geluiden veelvoudig maar ook versnipperd zijn.”

Wat is nu de achtergrond van deze terugslag (‘backlash’) in vrouwenrechten?

“Op de hielen van het groeiend neo-liberaal politiek klimaat en het oprukkend populisme heeft de Trump-regering alles ingezet om vrouwenrechten te ondermijnen en in het bijzonder het recht op abortus - abortusrecht is

echt de kanarie in de kolenmijn zeg ik altijd. Al in de aanloop naar de regering-Trump waren ze bezig een lijst op te stellen van NGO’s wereldwijd die deels met Amerikaans geld strijden tegen geweld tegen vrouwen, omdat men vermoedde dat dat geld gebruikt wordt om abortus te faciliteren. Dat is een bijna obsessieve focus van de Trump-regering. Je ziet nu al dat een toenemend aantal staten in Amerika proberen abortusrechten terug te dringen en abortusklinieken te sluiten. Nu wordt er vanuit de vrouwenbeweging, met name via sociale media, heel sterk ingezet om daartegen te protesteren. In het kielzog van #MeToo zijn het nu vooral de sociale media waar de vrouwenbeweging haar podium zoekt. Zo heeft de Hollywood actrice Alyssa Milano een twitterstorm ontketend, toen ze een paar dagen geleden een tweet postte tegen de aanval op abortusrechten.

Dus als u vraagt wat de vrouwenbewegingen kunnen doen om politieke invloed te krijgen, dan zie ik twee dingen: ten eerste, ze kunnen zelf kijken of ze abortusklinieken kunnen faciliteren door vrouwen toegang te geven tot deze interventie die wettelijk nog steeds is

toegestaan. En daarnaast moeten ze politieke invloed zien te krijgen in het House of Representatives en in de Senaat.”

Hebben sociale media daar invloed op?

“Dat is moeilijk nu al te zeggen, want het is zich op dit moment aan het ontvouwen, terwijl wij hier zitten te spreken. Maar je ziet wel dat het heel veel losmaakt.”

Hoe komt het dat ‘1325’ in Nederland niet heel erg leeft?

“Dat komt omdat het letterlijk ver-van-m’n-bed gebeurt. 1325 richt zich op interventies in conflictgebieden. Politiek gezien liggen de dossiers van Vrede en Veiligheid bij Buitenlandse Zaken, maar Veiligheid in Nederland ligt bij Justitie en VWS (Volksgezondheid,

Prof. dr. Rosemarie Buikema, ambassadeur van Atria: ‘Structurele gelijkheid kan alleen ontstaan via het erkennen en bestuderen van verschil. Bij het vergaren van die kennis zijn de bibliotheek en het immense archief van Atria van onschatbare waarde. De schatkamers van ons feministisch bewustzijn’

CSW

Ieder jaar staat de Verenigde Naties een paar weken in het teken van vrouwen en meisjes. De VN-Commission on the Status of Women (CSW) komt dan bij elkaar en bespreekt gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en meisjes wereldwijd en maakt hierover bindende afspraken. Gedurende twee weken onderhandelen regeringsleiders en –delegaties in New York over een slotdocument. In die tekst staan bindende afspraken over verschillende onderwerpen. Atria is samen met WO=MEN en de Nederlandse Vrouwen Raad in Nederland verantwoordelijk voor de coördinatie van input van maatschappelijke organisaties. Dat houdt o.a. in dat er, met bijdragen van allerlei organisaties die actief zijn op het gebied van emancipatie en mensenrechten, een document voor de Nederlandse regeringsdelegatie wordt opgesteld.

Welzijn en Sport - ed). Het is een voorbeeld van een zekere verkokering van het beleid dat die twee dossiers zelden aan elkaar gekoppeld worden. Ik hoop dat de aandacht die jullie nu hieraan geven ook zal helpen bij ambtenaren, dat ze verbindingen gaan leggen, maar ook bij de Tweede en Eerste Kamer. Want het is een kwestie van beleid, zowel ambtelijk als politiek gezien.

Elma Doeleman

1 Het archief van de vereniging Vrouwen voor Vrede is ook ondergebracht bij Atria

Wat betekent Resolutie 1325 voor organisaties in Nederland?

Ter gelegenheid van dit themanummer over VN-Resolutie 1325, had de redactie een gesprek met twee vrouwen die zich al jaren inzetten voor de uitvoering van deze resolutie en de ontwikkeling van het Nationaal Actie Plan (NAP). Ted Strop-von Meijenfeldt is voorzitter van de vereniging Platform Vrouwen & Duurzame Vrede en Anne-Floor Dekker is programmamanager Gender, Vrede en Veiligheid bij de vereniging WO=MEN/Dutch Gender Platform.

Ted en Anne-Floor, hoe zijn jullie betrokken geraakt bij het werk van 1325? Wat spreekt je daarin aan?

Ted: “Ik ben betrokken geraakt vanuit het werk voor vrouwenrechten. Ik heb de 4^e Wereldvrouwenconferentie in Beijing in 1995 bijgewoond die uitmondde in het Beijing-Platform for Action, waarin de plannen staan om een gelijkwaardige plaats voor vrouwen te veroveren in alle fasen van conflicten (ervoor, tijdens en erna). Daarna werd ik actief in het Actieplan 2000 van maatschappelijke organisaties om de VN-Veiligheidsraad te beïnvloeden op dit punt. In 2000 werd Resolutie 1325 aangenomen door de Veiligheidsraad. In 2001 heeft de Women’s International League for Peace and Freedom (WILPF) samen met de Nederlandse Vrouwenraad een conferentie georganiseerd om te zorgen voor uitvoering van die resolutie in Nederland en ik werd gevraagd als voorzitter. Ik zat inmiddels al bij een organisatie die alternatieven voor geweld wilde promoten en aan de wieg stond van het Women Peacemakers Programme Netherlands. Vanuit die twee lijnen ben ik bij dit werk betrokken gebleven. In 2005 hebben we met andere vrouwen het Platform Vrouwen & Duurzame Vrede opgericht. Het doel van het Platform was om ontwikkelingsorganisaties, vrouwenvredesorganisaties en di-

aspora-organisaties bij elkaar te brengen om aan het Beijing Platform for Action handen en voeten te geven. Vanaf het begin hebben we gewaakt over de uitvoering van Resolutie 1325 in Nederland.”

Anne-Floor: “Ik heb Resolutie 1325 en de Gender, Vrede en Veiligheid (GVV) agenda leren kennen toen ik bij de koepel van Vluchtelingenorganisaties in Nederland (VON) werkte. Een collega van mij was al langer betrokken bij dit werk en via haar ben ik er ook ingerold. VON is een platform van meerdere organisaties van vluchtelingen, dus wat je ook diaspora-organisaties kunt noemen.

‘Vanaf het begin hebben we gewaakt over de uitvoering van Resolutie 1325 in Nederland’

We ondersteunden de diaspora-organisaties die projecten op wilden zetten met het fonds Small Seeds for Baobab. Dat geld maakte deel uit van het Nationale Actieplan 1325 in Nederland. Ik heb daar mensen geholpen bij het formuleren van projecten en ze opgeleid om die ook goed uit te voeren en daarover te rapporteren. Toen ik bij WO=MEN aan de slag ging had ik eigenlijk al sinds 2003 gewerkt aan de thema’s van Vrouwen, Vrede en

Veiligheid, wat we nu ook wel ‘Gender, Peace and Security Agenda’ noemen (GPS). Ik werkte bij VON alleen maar met mensen uit conflictgebieden, die opkwamen voor zaken als zelfbeschikkingsrecht, het aanpakken van huwelijksdwang, eergelateerd geweld, huiselijk geweld binnen vluchtelingenkringen, politieke participatie van vrouwen. Ik ben dus meer vanuit het werk met vluchtelingen en mensenrechten hier terechtgekomen dan vanuit de vrouwenbeweging.”

Dus nu komt dat samen in het Nationale Actieplan 1325. Zien jullie dat als een vooruitgang?

Ted: “Eerlijk gezegd begin ik daar een beetje aan te twijfelen. Het is wel mooi dat wij als vrouwen vanuit heel veel organisaties goed samenwerken en in het kader van 1325 samen aangeven wat belangrijk is. Maar in het buitenlands beleid van Nederland is de integratie van vrouwenbeleid, veiligheidsbeleid en vredesdiplomatie nog steeds niet om over naar huis te schrijven. Het is nog een uitda-

ging om dat goed bij elkaar te brengen. Het bijdragen aan de GPS agenda vraagt langdurige en systematische uitvoering van het beleid waar in de resolutie duidelijk voor gekozen is.

Als ik bijvoorbeeld denk aan Indonesië en hoe makkelijk daar de spanningen weer de kop op steken tussen moslims en christenen, dan is het zaak om niet alleen naar conflictlanden te kijken maar ook naar groeiende polarisatie in veel samenlevingen, ook bij ons. Nederland beperkt zich bij 1325 tot acht focuslanden met kort durende projecten. Dan valt er teveel buiten het vizier.”

Anne-Floor: “De GPS-agenda wordt wel actief gedragen door een van de departementen van Buitenlandse Zaken. En ze doen echt uitstekend werk om de financiering van maatschappelijke organisaties, die ook het NAP1325 hebben ondertekend, in orde te krijgen, maar kabinetsbreed is het niet een onderdeel van beleid. Terwijl wij eigenlijk hopen dat juist de koppeling van vrede, gelijkwaardigheid van vrouwen en veiligheid

Ted en Anne-Floor

meeegenomen wordt in het humanitaire werk, het ontwikkelingswerk, de veiligheidssector, en bij de ondersteuning van vredesonderhandelingen.“

Het Ministerie van Defensie heeft toch ook het NAP 1325 ondertekend?

Anne-Floor: “Jazeker. En Defensie heeft ook een eigen Actieplan 1325 ontwikkeld voor de hele organisatie, met een stappenplan daarbij. Daar is alleen het probleem dat ze te weinig mensen op managementniveau hebben om het uit te voeren, zodat we vrezen dat het toch blijft steken. Trouwens ook de Ministeries van Justitie en Veiligheid en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen lijken niet zo goed te weten hoe ze handen en voeten moeten geven aan de GPS agenda.

Hoe komt het dat het begrip 1325 zo weinig bekend is onder het Nederlandse publiek?

Anne-Floor: “Ja, daar werken we aan. We zien dat veel ondertekenaars van het NAP1325 zich vooral richten op conflictlanden. Ted en ik willen de visie van de GPS agenda juist verbinden met wat er in Nederland gebeurt. Bijvoorbeeld: wat betekent 1325 voor de participatie van vluchtelingen vrouwen, voor de bescherming van mensen uit conflictgebieden in Nederland? En hoe kunnen we een beweging in Nederland oprakelen en versterken die begrijpt dat veiligheid alles te maken heeft met de kracht en de hoop van vrouwen die zich inzetten voor vrede en daarin ook gesteund worden.”

Ted: “Het is immens belangrijk om zo'n draagvlak in Nederland op te bouwen. En dat doen we door het verhaal te vertellen. Bijvoorbeeld, twee jaar geleden hebben een aantal vrouwenorganisaties een bijeenkomst georganiseerd over Vrouwen, Vluchtelingen, Veiligheid om meer inzicht te krijgen in hoe de veiligheid van vrouwen en meisjes

WO=MEN

WO=MEN*, Dutch Gender Platform, zet zich in Nederland en wereldwijd in voor gelijke machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen, ongeacht seksuele oriëntatie en genderidentiteit. WO=MEN is het grootste genderplatform in Nederland en uniek in zijn soort in Europa. Circa 50 organisaties en 125 professionals hebben zich verbonden aan WO=MEN: ontwikkelings- en vredesorganisaties, vrouwen- en genderrechtenorganisaties, diaspora, vakbonden, politie, journalisten, kennisinstutten, academici, militairen, ondernemers, studenten en opiniemakers. Samen zetten wij ons in voor een rechtvaardige wereld waarin gendergelijkheid van vrouwen en meisjes worden gerespecteerd.
<https://wo-men.nl>

in vluchtelingenopvang gewaarborgd kan worden. Daar is een manifest uitgekomen dat ingaat op de fysieke en mentale veiligheid in de opvang-instellingen, de sensitiviteit van de begeleiding in de keten van asiel aanvraag tot huisvesting, juridische borging van de zelfstandigheid van vrouwelijke vluchtelingen, etc. Een van de aanbevelingen is om vrouwenorganisaties op lokaal niveau te betrekken bij beleidsontwikkeling over de opvang van vrouwelijke vluchtelingen. Daarvoor heeft de Nationale Vrouwen Raad nu een Toolkit uitgebracht met tips hoe je als plaatselijke vrouwenorganisatie actief kunt worden omtrent Vrouwen, Vluchtelingen, Veiligheid.”

‘Het is immens belangrijk om een draagvlak in Nederland op te bouwen’

Anne Floor: “Als je concrete voorbeelden kunt laten zien, kun je ook de Ministeries meekrijgen. We hopen dat alle goede voornemens ook langzamerhand in het budget van deze organisaties zichtbaar worden, want

de laatste jaren kwam er juist steeds minder geld voor het zogenaamde maatschappelijke middenveld. Niet alleen vrouwenorganisaties, maar ook vluchtelingenorganisaties en migrantenorganisaties hebben structureel te weinig middelen om bij elkaar te komen en activiteiten te organiseren.”

Ted: “Om een voorbeeld te geven: De nationale politie is ook ondertekenaar van het NAP1325, maar er is welgeteld één politievrouw die ervoor ingezet wordt. Een fantastische meid, maar in d'r eentje komt ze niet ver.” Anne-Floor: “Wat we nu proberen te doen is een nieuw NAP1325 te formuleren in Nederland waar ook de verantwoording afgesproken wordt. Dat betekent dat je kunt volgen hoeveel geld er voor beter beleid opzij gelegd wordt en wat ermee gedaan wordt. Gelukkig zijn we met rond 70 maatschappelijke organisaties in dit verband, en WO=MEN heeft mandaat en ook financiering om die organisaties bij elkaar te halen – dus daar gaan we op sturen. Op verantwoording. Een steun in de rug is de comittering van Minister Kaag aan de ‘Sustainable Development Goals’, waarin gendergelijkheid een belangrijk artikel is.”

Kan 1325 dan ook een stimulans zijn om bijvoorbeeld bij de politie, in gemeenteraden of bij de IND meer bewustzijn over gendergelijkheid te creëren, vooral wat betreft veiligheid van vrouwen in Nederland?

Ted: “Ja, denk bijvoorbeeld aan vluchtelingenvrouwen. De procedure bij de IND houdt niet echt rekening met seksueel geweld als reden om te vluchten. En het is sowieso moeilijk om daarover te praten natuurlijk. Verder gaat het over een zelfstandige verblijfsvergunning, wat in Nederland nog nooit gelukt is, en zelfstandige uitkeringen, want vrouwen zijn voor uitkeringen ook van hun partner afhankelijk. We kunnen onze Toolkit aan-

bieden aan de Vereniging van Nederlandse Gemeentes om ambtenaren te scholen in dit soort verbeteringen.”

Hebben jullie last van conservatieve krachten in de wereld, die zich onder leiding van de VS heftig roeren om het wettelijke recht van vrouwen op abortus terug te draaien?

Ted: “Het kost heel veel energie en tijd, maar het is essentieel om op dat niveau hard terug te vechten, dat wil zeggen: heel consequent doorgaan en als vrouwen onze eigen mondigheid te laten zien en zorgen dat we niet wijken en elkaar blijven steunen - wereldwijd.” Anne-Floor: “Op dat punt zijn wij als WO=MEN heel actief. We volgen de ont-

‘We moeten heel consequent doorgaan en als vrouwen onze eigen mondigheid laten zien’

wikkelingen op de voet, zijn aanwezig bij belangrijke vergaderingen, zoals de jaarlijkse verantwoordingsronde van staten bij de Commission on the Status of Women (CSW). We lobbyen bij Nederlandse afgevaardigden die we goed geïnformeerd houden. We kennen het werkveld van internationale vrouwenrechten als onze broekzak, we verbinden mensen en organisaties met elkaar, we analyseren trends en we reageren pro-actief. Alleen jammer dat het VN-hoofdkwartier in de VS ligt, want daardoor kunnen vrouwen uit landen waarvoor een inreisverbod geldt niet naar belangrijke bijeenkomsten komen, zij krijgen geen visum. Wij moeten hen soms dus vertegenwoordigen. En we kunnen hen ook via skype of streaming erbij betrekken. Gelukkig zijn we daar door ervaring superefficiënt in geworden.

Elma Doeleman

Gesprek met diaspora-vredesvrouwen in Nederland

Een heel bijzonder kenmerk van het Nationaal Actieplan 1325 in Nederland is de actieve deelname van diaspora- vredesvrouwen. De vredesvrouwen voeren activiteiten uit in de conflictgebieden van hun herkomstlanden zoals Congo, Zuid-Soedan, Soedan, Burundi, de Molukken, Rwanda, Jemen, Syrië. De vrouwen zijn met hun Nederlandse stichtingen ondertekenaars van het Nederlandse Nationaal Actieplan.

Op welke manier zijn ze betrokken bij initiatieven rond Resolutie 1325? Wat is hun motivatie om daaraan mee te doen? Wat dragen ze bij? Daarover gaan we in gesprek in één van de ruimtes van WO=MEN, die de samenwerking coördineert van de partners van NAP 1325. Het moet maar meteen gezegd worden: de dames zijn heel verschillend en niet op hun mondje gevallen, ze zorgen met elkaar voor een warme, vriendschappelijke sfeer. Het is altijd plezierig om elkaar te ontmoeten. We starten het gesprek met een briefje van **Julienne Doppenberg**, uit Congo, die er niet bij kon zijn. Ze schrijft:

“Ik kom uit Congo en woon al 32 jaar in Nederland. Eenzaam ben ik nooit geweest. Mijn ouders hadden vaak kinderen van andere etnische achtergrond in huis, die opgevangen werden en opgevoed; we waren met velen. Toen mijn ouders stierven, hebben deze kinderen me als broers en zussen bijgestaan. Op dat moment heb ik besloten om het werk van mijn ouders voort te zetten. Toen is het idee ontstaan om iets te doen voor de verbetering van het lager onderwijs in mijn land. Zo heb ik stichting Tosangana opgericht, en nu werken we zelfs samen met andere grote organisaties in een consortium voor 1325.”

“Ben ik feministe? Eén ding weet ik zeker: ik voel me als een vis in het water wanneer

het gaat om gelijkwaardigheid, de rechten van vrouwen, en haar veiligheid. Omdat ik in verschillende culturen leef is mijn inzicht daarin veelzijdig. Ik heb contact gezocht met Nederlandse groepen door mee te doen aan acties en cursussen. Zowel in Nederland als in Congo is er een Nationaal Actieplan 1325 gemaakt, dat hebben we gemeenschappelijk. Het is dus belangrijk voor mij om daaraan bij te dragen.”

Het begin in Nederland

Antoinette Mutesa, stichter van de organisatie Women's Initiatives Network (WIN) haakt hierop in: “Ik ben er geboren, ik heb er mijn puberteit beleefd. Mijn persoonlijkheid is in Congo gevormd. Ik ben een Congolese vrouw. Ik houd niet zo van de vraag wie ik ‘oorspronkelijk’ ben. Hoezo oorspronkelijk? Ik ben nog steeds dezelfde persoonlijkheid, en dat blijf ik hoewel ik ook Nederlandse ben. Wij hebben allen een visie op wat ‘vrede’ inhoudt in ons land. Als wij over oorlog, vrede of vrijheid praten, dan gaat dat over onszelf. Het is ons eigen verhaal. Vrede heeft voor ons direct te maken met politieke onrust en met de veiligheid van onze familie. Maar ook met onveiligheid omdat er niet iedere dag genoeg te eten is. Mijn eigen ervaringen helpen me om de vrouwen daar te begrijpen die zich voor vrede inzetten.

Farida van Bommel, oprichter van ‘Vrouwen voor Vrede in de Molukken’: “Ik ben oorspronkelijk Molukse. Ik ben in Nederland geboren, uit Molukse ouders. Dus de Molukse cultuur thuis heeft mij gevormd. Ik wilde eerst niets weten van mijn cultuur. Ik moest modern worden, integreren, emanciperen. En mijn cultuur hoorde er niet bij. Tot er een oorlog uitbrak op de Molukken. Een conflict tussen Islamieten en Christenen. Ik wilde dat begrijpen en ging zoeken naar het hele verhaal van mijn oorsprong, ook de mooie dingen. Het eerste waar we aan dachten toen we Vrouwen voor Vrede in de Molukken oprichtten was: ‘Wat hebben we meegekregen van onze ouders, wat hebben we allemaal geleerd? Ik ging helemaal terug in mijn cultuur; ging het waarderen en ontdekken. Onze cultuur was juist helemaal niet gewelddadig. In het begin toen wij op het journaal die beelden zagen van geweld zei mijn moeder meteen: ‘dat klopt niet, dat is niet onze cultuur, dat zijn wij niet’. In de Nederlandse samenleving

wordt al het geweld verklaard door de schuld te geven aan islam en aan moslims. Het werd voor mij een levensopdracht om dat vooroordeel te bestrijden.”

Mekka Abdelgabar, uit Darfur, Soedan, stichter van Vrouwenorganisatie Nederland Darfur (VOND): “Mensen geven stereotype reacties op oorlog. We proberen met ons werk uit te leggen dat oorlog geen keuze is van de Islam. Niemand houdt van oorlog. Maar achter de meeste oorlogen zit niet alleen religieuze verdeeldheid. Religie wordt gepolitiseerd om een kapstok te hebben. Er wordt ook vaak gesproken over etnische groepen. In de meeste samenlevingen leven die vreedzaam samen. Het is aan ons om duidelijk te maken dat er iets anders achter dit geweld zit.”

Salwa Elsadik, uit Soedan, oprichtster van WADI: “Het is moeilijk om als moslim altijd in de donkere hoek geplaatst te worden: terrorisme, polygamie, kledingvoorschriften. Als reactie gaan we ons dan als vanzelf positioneren als ambassadeurs van ons geloof en van onze cultuur. Een collega van mij dacht dat ik mijn handen versierde met henna omdat dat een voorschrift is. Ik vertelde haar: ‘Ik maak me mooi voor mijn man, zoals jullie Westerse vrouwen dat ook doen. Jullie doen het op een andere manier’”

Farida: “We zijn afgesneden van de mensen in ons land van herkomst. In het begin dacht ik: wat kan ik doen in m'n eentje hier in Nederland? Maar ik moest toch iets doen – we zijn gewoon begonnen. Als je bij wilt dragen aan vrede kun je altijd gewoon beginnen.”

Hanan Chaleb uit Jemen, lid van de groep Yemen Organisation for Women's Policies (YOWP): “Mensen in mijn dorp (Nieuw Amsterdam, bij Emmen) houden echt niet van buitenlanders. We worden niet geaccepteerd als deel van de woongemeenschap. Daarom blijven wij als buitenlandse vrouwen liever thuis en onze mannen vinden dat

prima. Ze willen dat vrouwen beschermd zijn en zich bezighouden met de kinderen. Maar ik wil wel naar buiten, ik wil actief zijn en ook andere buitenlandse vrouwen stimuleren om zich te laten zien en iets te ondernemen, zodat de afstand tussen Nederlanders en buitenlanders kleiner wordt.”

Antoinette: “ik vind het knap dat je dat wilt doen, ook al ben je nog onzeker over je Nederlands. Dat is al een speciale bijdrage van de diaspora-vrouwen, dat we ons best doen te communiceren in een voor ons vreemde taal. Wanneer ik met vrouwen praat probeer ik hen iets over mijn land te vertellen. Lastig is wel dat mensen in Nederland doen alsof ze veel weten, uit de krant. Ze zijn geneigd ons van alles uit te leggen over de oorlog, en wij luisteren dan nederig want wij weten het ook niet. Het Nederlands heeft daar een mooi woord voor: betrokkenheid. Migranten zijn ook betrokken, maar hun betrokkenheid blijft onzichtbaar.”

Florence Andrew, uit Zuid-Soedan, oprichter van STAD: “Ik kwam naar Nederland in 1996 om mijn masters degree te halen. Ik zou hier nog 15 maanden studeren maar toen kreeg ik de diagnose kanker. Voordat ik mijn studie kon beëindigen moest ik worden opgenomen. Ik spendeerde twee jaar in het ziekenhuis, vechtend voor mijn leven. Hierdoor miste ik de kans om goed en grondig Nederlands te leren. Toch startte ik mijn organisatie STAD. Er waren al vrouwen mee bezig. Ik bezocht hen regelmatig en we startten samen, met als doel in Nederland te integreren. Dat bleek niet vanzelf te gaan, want we kwamen uit verschillende gebieden in Zuid-Soedan en we hadden ook tegenover elkaar vooroordelen. Eigenlijk kenden we onszelf niet goed genoeg om begrip voor een ander op te brengen. Dat hebben we geleerd, we hebben hier in Nederland onszelf ontdekt. In de samenwerking met Nederlandse groepen kon ik

heel goed met Engels terecht, trouwens. Dan werd ik ook serieus genomen. Velen van ons zijn ook in veel verschillende landen grootgebracht. We hebben echt wat je noemt een ‘multiple identity’. Best een voordeel, vind ik: ik verbind me gemakkelijk met allerlei groeperingen, ik geef niet om de labels, het gaat om de persoon.”

Marie Louise Balagizi, uit Congo, oprichter van Stichting Umoja Ni Nguvu en actief als evangeliste in de Congolese protestantse kerk in den Haag. Ze studeert theologie om dominee te kunnen worden. “Ook in ons land wonen veel etnisch verschillende groepen met verschillende talen en leefstijlen, waar conflicten tussen zijn. Als migranten hier in Nederland komen, nemen ze hun conflicten mee. Je moet werken aan de oplossing van de eigen conflicten die nog steeds in je hoofd zitten om hier vrij te worden en goed te kunnen samenleven.”

Waarom zijn jullie actief geworden voor Resolutie 1325?

Marie Louise: “Er is een groot verschil waar het gaat om Resolutie 1325 voor de westerse vrouwen en voor vrouwen in Congo. Voor westerse vrouwen is Resolutie 1325, zoals geformuleerd door de Veiligheidsraad, abstract, het zegt hen niet zoveel. Vrede en veiligheid die betrekking hebben op het dagelijks leven zijn voor hun veel urgenter. Kinderen naar school, eten geven, gezondheidszorg, een huis. Vrede en veiligheid beleef je als familie in het dagelijks leven.”

Antoinette: “In Nederland is Resolutie 1325 echt een beleidsdocument. Nederlanders zien het als deel van een beleid voor wat buiten Nederland plaatsvindt. Dus het komt niet van binnen uit, maar het gaat over de middelen die er zijn om anderen te helpen. Wij laten hen zien welke concrete dingen effectief kunnen zijn in dat beleid.”

Florence, Corrie, Antoinette, Mekka, Marie Louise, Hanan en Farida

Mekka: “We hebben in Darfur vrouwen geholpen om hun activiteiten in de maatschappij krachtiger te maken. Vrede betekent voor hen wederopbouw van de samenleving. We hebben dan ook vrouwen van verschillende stammen bij elkaar gebracht en ons samen ingezet voor verzoeningswerk (mediation) op plekken waar die stammen elkaar naar het leven stonden. Vrouwen in Darfur hebben echt belang bij de resolutie, die hun werk legitimeert tegenover een onwillige regering. In Darfur hebben ze de oorlog meegemaakt en ze hebben contact gelegd met internationale instellingen. Ze kenden de resolutie al toen wij kwamen, maar ze wisten niet hoe ze die konden gebruiken.”

Farida: “Op de Molukken is het zo dat ook vóór die oorlog vrouwen altijd al achtergesteld waren. Na de oorlog wordt dat gewoon weer opgepakt, tenzij de vrouwen opstaan en zeggen: ‘We willen het anders en beroepen ons op Resolutie 1325’. Daardoor krijgen vrouwen een stem, daar zitten we als diaspora bovenop. Onze cursussen zijn erop gericht dat ze leren hun mond open te trekken. Resolutie 1325 staat onder gezag van de Veiligheidsraad. De afspraken die erin staan

over het beschermen van vrouwen tegen geweld en het doen participeren van vrouwen aan beleidsbeslissingen geven lokale vrouwen macht. Maar wij moeten ze dat wel laten zien, zowel aan elitevrouwen als aan vrouwen in armoedige situaties.”

Florence: “In Zuid-Soedan gaat het twee kanten op: de beleidsmakers daar zien het als iets abstracts vanuit het buitenland dat nu eenmaal moet. Maar in de gemeenschappen is het een stevig instrument om voor elkaar te krijgen wat de gezagsdragers verprutsen, namelijk onderling vertrouwen en samen (mannen en vrouwen) zorgen voor veiligheid. Als diaspora helpen wij hen om dat ook te begrijpen en zo toe te passen. Dat is een soort ‘vertaalslag.’”

Heeft jullie werk ook te maken met politiek en religie?

Marie Louise: “Ik zag op het internet reclame voor opstand van vrouwen: een foto van een vrouw met in haar ene hand een baby en in de andere een geweer. In Congo zijn wel 300 verschillende milities bewapend, iedereen vecht tegen iedereen. Als mensen denken aan vechten, denken ze dus aan wapens. Ze

kunnen zich niet voorstellen dat je op een andere manier kunt vechten.”

Salwa: “In Soedan wordt Resolutie 1325 door autoriteiten gewantwoord. Het zou vrouwen te ‘eigenwijs en bemoeizuchtig’ maken. Er is aan de politieke top dan ook weinig motivatie om iets aan Resolutie 1325 te doen. Maar ze kunnen de vrouwen die er wel iets mee doen niet tegenhouden, want uiteindelijk is de Veiligheidsraad een gerespecteerd internationaal orgaan.”

Marie Louise: “Politiek en religie zijn twee belangrijke instituties die het noodzakelijke evenwicht kunnen brengen in de samenleving. Als het goed werkt, leidt de politieke discussie tot gezamenlijk gedragen beslissingen, dus daar moeten vrouwen ook aan meewerken. De religie draagt het collectieve gevoel voor wat waardevol is en heilig. Maar als vrouwen in het sturen van dat gevoel helemaal nooit gezagsposities in mogen nemen, verliest de samenleving z'n stuur, dan wordt het eenzijdig. Daarom ben ik protestants geworden, ik was katholiek. Vrouwen moeten echt nadenken over hun positie, en gezagsposities innemen om mensen te kunnen inspireren. In islam en in christendom is vrede een belangrijke waarde. Vrouwen kunnen die waarde een stevige stem geven in religieuze instellingen, rituelen en evenementen.”

Antoinette: “Ik vrees dat Nederlanders ons daarbij niet zo goed kunnen helpen. Ze zijn wat religie betreft over-rationeel en willen er liever niet mee bezig zijn. Maar in onze landen is veel meer openheid voor religieuze ontmoetingen. Het zou mooi zijn als ‘Vrouwen, Vrede en Veiligheid’ daarin ook een plek krijgt.”

Gesprek: Joke Oranje. Verslag: Jelke Scholte.

1 Haar brief is hier ingekort weergegeven.

Bescherming van vrouwelijke activisten

Via het Nationaal Actie Plan 1325 zijn veel Nederlandse organisaties betrokken bij het ondersteunen van vrouwen die als ‘agents of change’ optreden in conflictsituaties. Vrouwen zijn altijd belangrijke actoren geweest in de promotie en de bescherming van mensenrechten. Hun rol is echter niet altijd erkend.

Vrouwelijke activisten hebben zeer uiteenlopende profielen - van een lokaal lid van een boerenvereniging tot een hoog-niveau mensenrechtenadvocaat. De problemen waar ze aan werken zijn ook zeer divers. Sommige vrouwen werken aan meer rechten voor minderheidsgroepen, sommigen komen op tegen seksueel geweld en anderen zijn vakbondsleden of advocaten. Het is belangrijk om te beseffen dat de meeste vrouwen die deel uitmaken van een lokale of internationale organisatie of van ontwikkelingsprojecten mensenrechtenverdedigers zijn.

De term mensenrechtenverdediger (MRV) verwijst naar iemand die, individueel of samen met anderen, handelt ter bevordering of bescherming van de mensenrechten. Veel mensen zijn actief buiten een professionele setting of baan. Bijvoorbeeld een student die campagnes organiseert om een eind te maken aan foltering in gevangenis- en inheemse gemeenschap die een demonstra-

**Strong Women
Safe in Action**

tie organiseert tegen de afbraak van het milieu en de landbouwgrond door fabrieksafval. Het is ondoenlijk om een volledige lijst met misstanden te noemen waarvoor MRVs zich inzetten. De meeste MRVs delen echter de motivatie om anderen te helpen, zetten zich in voor internationale mensenrechten en geloven sterk in gelijke rechten en kansen voor iedereen.

Over de hele wereld staan deze activisten onder grote druk. Ze worden bedreigd, gecriminaliseerd of zelfs vermoord. Dit gaat vaak gepaard met bedreigingen tegen hun familie.

Vrouwelijke MRVs staan nog op andere manieren onder druk

Hina Jilani, voormalig speciale VN-vertegenwoordiger voor mensenrechtenverdedigers verklaarde in haar jaarverslag van 2002 aan de Commissie voor de Mensenrechten:

“Vrouwelijke mensenrechtenverdedigers plaatsen zich net als hun mannelijke collega’s in de frontlinie om mensenrechten te bevorderen en te beschermen. Daarbij worden vrouwen geconfronteerd met risico’s die specifiek zijn voor hun geslacht en aanvullend op de risico’s waarmee mannen worden geconfronteerd. In de eerste plaats worden ze als vrouwen zichtbaarder. Dat wil zeggen, vrouwelijke verdedigers kunnen meer vijandigheid opwekken dan hun mannelijke collega’s, omdat ze in een bepaald land of een bepaalde samenleving de culturele, religieuze of sociale normen over vrouwelijkheid en de rol van vrouwen per definitie tarten. Ten tweede nemen de vijandigheid, pesterijen en repressie waarmee vrouwelijke verdedigers worden geconfronteerd zelf een genderspecifieke vorm aan. Dit kan gaan van verbaal geweld en intimidatie die uitsluitend gericht zijn op vrouwen, tot seksuele intimidatie en verkrachting.”

Naast hindernissen die alle mensenrechtenverdedigers tegenkomen krijgen vrouwelijke MRVs ook genderspecifieke uitdagingen op hun bordje, zoals:

- Het doorbreken van patriarchale wetten en sociale taboes.
- Hemel en aarde moeten bewegen om de zorg voor hun gezin te combineren met voldoende mobiliteit om hun werk te kunnen doen.
- Weerstand tegen hun zelfstandige rol als activist verdragen die hen vanuit de eigen familie, gemeenschap of vanuit mannelijke collega’s tegemoet komt.
- Het moeten ‘bewijzen’ van hun professionaliteit en integriteit.

Vrouwelijke MRVs kunnen te maken krijgen met huiselijk geweld als gevolg van hun werk als activist en moeten ook de mogelijke gevolgen dragen van seksueel geweld, zoals sociale uitsluiting en zwangerschap.

Speciale beschermingsmaatregelen

Er bestaan voor bedreigde mensenrechtenverdedigers verschillende beschermingsmechanismen. Denk daarbij aan het maken van veiligheidsplannen, internationale beschermende begeleiding en opvang. Het is van groot belang dat dit soort beschermingsmechanismen ook een genderperspectief hanteren. Want net zoals vrouwelijke MRVs met andere bedreigingen te maken kunnen krijgen, hebben ze ook andere beschermingsbehoeftes dan mannen. Mensenrechtenorganisaties moeten er daarom voor zorgen dat er specifieke veiligheidsmaatregelen zijn voor vrouwen die bij hen of voor hen werken.

Organisaties zoals Peace Brigades International (PBI) bieden internationale beschermende begeleiding aan bedreigde activisten. Wanneer een mensenrechtenverdediger niet veilig is of zich niet veilig voelt, kan hij of zij ongewapende begeleiding aanvragen van de internationale vrijwilligers van PBI. Gaat een mensenrechtenverdediger op reis, dan reist PBI mee. Zo kijken er altijd internationale ogen mee, en kan de mensenrechtenverdediger zijn of haar werk blijven doen. Als het gaat om een vrouwelijke MRV is het soms raadzaam om (overwegend) vrouwen in te zetten bij het team van begeleiders.

Daarnaast moet er rekening gehouden worden met het feit dat sommige beschermingsmaatregelen onbedoeld minder toegankelijk zijn voor vrouwelijke MRVs. Opvang in een andere stad of zelfs een ander land is soms nodig om een bedreigde activist tijdelijk uit een levensbedreigende situatie te halen. Vrouwelijke MRVs zijn echter vaak meer gebonden aan verantwoordelijkheden binnen de familie en het is voor hen moeilijker om voor langere tijd alleen van huis te zijn. Er moet dus, vooral voor vrouwelijke MRVs, ook altijd gekeken worden naar beschermingsmechanismen die ter plekke geregeld

kunnen worden, zoals burgerwachten, telefoonketens, enz.

Zichtbaarheid als activist is een risico, maar uiteindelijk is voldoende extra zichtbaarheid van vrouwelijke activisten ook de basis voor meer herkenning en erkenning van haar werk als mensenrechtenverdediger. Daardoor zal de politie eerder gedwongen zijn geweld tegen de vrouwelijke MRV te onderzoeken in het kader van haar werk in plaats van dit af te doen als een losstaand incident.

Project Veilig in Actie

Sterke vrouwen zijn helden en we promoten ze graag als zodanig. Maar we mogen nooit vergeten dat ze ook mensen zijn. Om meer aandacht te vragen voor de noodzaak van gendersensitieve bescherming van mensenrechtenverdedigers in conflictsituaties, heeft Peace Brigades International afdeling Nederland in 2015 het project Veilig in Actie uitgevoerd. Een onderdeel daarvan was de conferentie ‘Strong women: who protects them?’

Elf vrouwelijke mensenrechtenverdedigers uit zeven landen hebben bij die gelegenheid een manifest opgesteld waarin zij hun belangrijkste veiligheidsrisico's en beschermingsbehoeften aangeven.

PBI Nederland heeft op basis van dit manifest een praktisch inzetbare handleiding ontwikkeld voor (Nederlandse) organisaties die werken met vrouwen en meisjes in (post) conflictsituaties, zodat veiligheidsaspecten en risicoanalyses een integraal onderdeel worden van de programma's en projecten met vrouwen. Deze handleiding is in meerdere talen online beschikbaar op www.peacebrigades.nl

Een van de uitkomsten van de conferentie was dat deze vrouwen onder enorme druk werken, in moeilijke en vaak onveilige omstandigheden. Ze worden helden omdat er een groep om hen heen is die in hun leiderschap gelooft, maar er worden ook resultaten van hen verwacht. Daarnaast zijn ze meestal verantwoordelijk voor de zorg voor het gezin. De druk kan hoog oplopen en tot fysieke en psychische klachten leiden. Aandacht voor persoonlijk welzijn en ontspanning is dus voor hen geen luxe.

Mesoamerican women human rights defenders initiative (IMD)

In Mexico en Midden-Amerika hebben nationale netwerken van vrouwelijke MRVs zich verenigd in een regionale organisatie, IMD. Daarmee waren ze in staat om samen protocollen en beschermingsmechanismen te ontwikkelen en ondersteuning te bieden aan activisten die het slachtoffer zijn van geweld of aan hun families in de vorm van tijdelijke schuilplaatsen. Ook hebben ze formulieren opgesteld die helpen om een risicoanalyse te maken en daarbij passende noodmaatregelen te vinden.

IMD gebruikt een documentatieprotocol om

geweld tegen vrouwelijke MRVs kenbaar te maken aan gezagsdragers en aan een breder publiek in hun land. Bovendien geeft het IMD trainingen en organiseert kennisuitwisseling. Verder besteedt het IMD aandacht aan *self-care* als onlosmakelijk onderdeel van holistische bescherming. Goed voor jezelf

'Goed voor jezelf zorgen is een voorwaarde voor vrouwelijke MRVs om het te kunnen volhouden'

zorgen is een voorwaarde voor vrouwelijke MRVs om het te kunnen volhouden. Als je niet goed zorgt voor je eigen fysieke, sociale en psychische gezondheid creëert dit risicovolle situaties, die het werk van anderen ook in gevaar kunnen brengen. Door de vrouwen in het netwerk zo weerbaar mogelijk te maken blijft het netwerk sterk. IMD organiseert daarom zelfhulp-workshops in de vorm van retraites waar de vrouwen in een veilige omgeving ervaringen kunnen delen, kunnen leren en elkaar kunnen steunen in een setting waar ook veel aandacht is voor ontspanning en gezelligheid. Luxe? Nee, want zoals een deelneemster uit Honduras het zegt:

*"Vrouwelijke mensenrechtenverdedigers zetten hun eigen lichaam in. Je lichaam is politiek terrein. Het is de plek waar je begint met je vrijheid te veroveren, Daar benoem je wie je bent als vrouw, een menselijk wezen, een burger in de strijd. Alleen al om die reden moet je daar samen goed voor zorgen."*¹

Emma Jansen

¹ Uit de publicatie 'Paving the Road for Freedom and Equality', IMD, 2014

Voor Palestijnse vrouwen is zelfbeschikkingsrecht politiek én persoonlijk

Bijna de helft van alle Palestijnen leeft in diaspora. Ghada Zeidan is een van de velen die haar geboorteland heeft verlaten omdat de Israëlische bezetting en het geweld vergaande onveiligheid teweegbracht.

Ghada woont inmiddels alweer 17 jaar in Nederland en zet zich met onvermoeibare geestkracht in voor rechtvaardigheid, duurzame vrede en mensenrechten in Palestina. Zij spreekt met bevlogenheid en passie over het lot van haar volk. Zij is doordrongen van de noodzaak om Nederland en de wereld bewust te maken van het onrecht waarmee de Palestijnse bevolking, met name ook kinderen en vrouwen, dagelijks te maken heeft als gevolg van de Israëlische bezetting. Wij spreken haar vlak voordat zij weer op reis gaat naar het Midden-Oosten.

Allereerst een persoonlijke vraag, wat heeft jou naar Nederland gebracht?

“Mijn man is Nederlander, we hebben elkaar in de jaren negentig op een Palestinaconferentie in Genève ontmoet. We woonden met ons gezin met jonge kinderen in Beit Jala, een stadje net ten zuiden van Jeruzalem. Tijdens de tweede intifada¹ die in 2000 uitbrak kwam de strijd heel dichtbij omdat het Israëlische leger vanuit de illegale nederzetting Gilo, die op het land van Beit Jala is gebouwd, bombardementen uitvoerde. Uiteindelijk gaf de veiligheid van onze kinderen de doorslag bij de beslissing om te vertrekken. De keuze voor Nederland was snel gemaakt, omdat we al een band hadden met dat land.”

Een grote stap om met een jong gezin naar een ander land te verhuizen; hoe is het jullie de eerste jaren in Nederland vergaan?

“Als gezin hadden we weinig problemen om in Nederland ons leven weer op te bouwen. Omdat de kinderen al Nederlands spraken vonden ze snel aansluiting op school. Zelf had ik via mijn werk in Palestina al contacten met Nederlandse organisaties. Ik heb eerst een aantal jaren gewerkt als Programmaleider van United Civilians for Peace, een plat-

form van Nederlandse NGOs² dat tot doel had mensenrechten en rechtvaardigheid voor de Palestijnen onder de Israëlische bezetting te bepleiten. Toen dat stopte heb ik in 2011 samen met andere Palestijnse Nederlanders de organisatie Palestine Link opgericht.”

Waar staat Palestine Link voor?

“Palestine Link wil Palestina en de Palestijnen op een positieve manier op de Nederlandse en internationale agenda zetten, stereotypes weerleggen en de rechten en belangen van de Palestijnen verdedigen.³ De organisatie draait volledig op vrijwilligers en streeft naar rechtvaardigheid als voorwaarde voor duurzame vrede in Palestina. Zij doet dit onder andere door te bepleiten dat Nederlandse beleidsmakers op betekenisvolle en concrete wijze bijdragen aan gerechtigheid en duurzame vrede in Palestina: door de diepere oorzaken van het conflict aan te pakken, te zorgen voor bescherming van Palestijnse burgers onder Israëlische bezetting en de Israëlische regering ter verantwoording te roepen voor de schending van de Palestijnse menselijke en collectieve rechten.”

Kun je een concreet voorbeeld geven van zaken waarvoor Palestine Link aandacht vraagt?

“Palestine Link vormt samen met andere Nederlandse maatschappelijke organisaties de Palestijnse Kinderrechten Coalitie⁴ die campagne voert tegen de schending van basale kinderrechten door Israël. De omstandigheden waaronder Palestijnse kinderen worden gearresteerd, verhoord en in detentie gehouden in Israëlische gevangenissen en het toenemend aantal kinderen dat wordt gedood doordat het Israëlische leger steeds vaker en bewust met scherp schiet, zijn voorbeelden van praktijken waarmee Israël in strijd handelt met fundamentele rechten die zijn vast-

gelegd in het kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties. De Palestijnse Kinderrechten Coalitie wil benadrukken dat Nederland de verantwoordelijkheid heeft erop toe te zien dat Israël haar internationaalrechtelijke plicht om de rechten van Palestijnse kinderen te waarborgen naleeft.”

Op welke manier besteedt Palestine Link aandacht aan vrouwenrechten?

“De strijd van Palestijnse vrouwen voor gendergelijkheid, empowerment en participatie wordt gelijktijdig op verschillende niveaus gevoerd: lokaal, binnen de Palestijnse samenleving, én internationaal, vóór inclusieve vrede en tegen de Israëlische bezetting.

Een voorbeeld hiervan op nationaal niveau is de lobby door vrouwengroep Irada voor gelijke toegang tot het rechtssysteem. Dit betekent niet alleen dat het formeel mogelijk moet zijn voor vrouwen en meisjes om voor de rechtbank te verschijnen, maar juist ook dat de bredere sociale context van het rechtssysteem vrouwvriendelijker wordt en de barrières waarmee vrouwen en meisjes worden geconfronteerd worden opgeheven. Recent, kort na de installatie van de nieuwe regering van de Palestijnse Autoriteit, sprak Irada met de nieuwe premier over gelijke rechten van vrouwen. Irada lobbyt ook bij het parlement, de Palestijnse Wetgevende Raad, voor wetgeving die gendergelijkheid promoot. Zo werd in 2018 met succes de wet aangepast zodat nu ook moeders een bankrekening kunnen openen voor hun kinderen; voorheen mochten alleen mannen dat doen.”

Kun je ook een voorbeeld geven van deze strijd op internationaal niveau?

“Eind 2014 stelde de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties een internationaal onafhankelijk onderzoek in naar de gebeurtenissen in Gaza eerder dat jaar. Palestijnse

vrouwen wilden de onderzoekscommissie oproepen om de specifieke gevolgen van het geweld voor vrouwen en meisjes expliciet mee te nemen in dat onderzoek. Palestine Link werkte samen met de Palestijnse vrouwenorganisaties en de internationale organisaties Women Peacemakers Program en Women’s International League for Peace and Freedom (WILPF) om de Palestijnse vrouwen een internationaal forum te geven in Genève om hun ervaringen met de Israëlische agressie te presenteren. Zo konden de vrouwen vertellen over hun visie op duurzame vrede in Palestina en aandacht vragen voor mensenrechtenschendingen tegen vrouwen en meisjes en hun specifieke veiligheidsbehoeften.

De vrouwen hebben ook gesproken met juristen die in internationaal strafrecht gespecialiseerd zijn over mogelijke concrete stappen die zij kunnen ondernemen om de mensenrechtenschendingen tijdens de Israelische invasie in Gaza te vervolgen. Zij kregen bijvoorbeeld uitleg over welke informatie relevant is voor dossieropbouw en hoe deze te verzamelen. Interessant om te vermelden is dat deze activiteiten konden plaatsvinden dankzij financiering vanuit het tweede Nederlands Actieplan 1325 (NAP II).”

Bestaat er ook een Palestijns Nationaal Actieplan (NAP) voor de uitvoering van Resolutie 1325?

“Ja, al is het lastig vanwege de Israëlische bezetting. Maatschappelijke organisaties vroegen zich, bij de formulering van het NAP 1325, af in hoeverre Resolutie 1325 effectief kan worden toegepast in de unieke situatie van de bezette gebieden. Is de Palestijnse Autoriteit wel echt in staat is om vrouwen en meisjes overeenkomstig de resolutie te beschermen? De onveiligheid is immers vooral een gevolg van de Israëlische bezetting. Hierdoor hebben de Palestijnse autoriteiten niet de macht om

de mensenrechtenschendingen door Israël effectief aan te pakken en de bevolking te beschermen tegen Israëlisch geweld.

Palestijnse vrouwen willen hun volgende NAP een stapje verder brengen. Zo namen een aantal van hen onlangs deel aan een regionale conferentie over Vrouwen, Vrede en Veiligheid die werd gehouden in Jordanië. Eén van de conclusies van die conferentie was dat regionale samenwerking nodig is om de kernoorzaken van conflicten in de regio te benoemen, omdat er vaak een regionale dynamiek aan ten grondslag ligt.”

Hoe zie jij de toekomst van het Nederlandse NAP 1325?

“De ondertekenaars van het nieuwe NAP IV moeten zich ervoor inzetten dat Resolutie 1325 wordt geïntegreerd in hun interne beleid en kijken naar de rol en verantwoordelijkheden van Nederland internationaal: wat doen wij en wat laten wij na als het gaat om het aanpakken van de diepere oorzaken van conflicten en het bijdragen aan rechtvaardige vrede.

Ik heb de regionale samenwerking in het kader van het Nederlandse NAP II als zeer positief ervaren en was dan ook teleurgesteld

dat die in het NAP III geen vervolg heeft gekregen. Daarom pleit ik ervoor om in het nieuwe NAP IV de toegevoegde waarde van een regionale benadering in de MENA-regio (Midden-Oosten en Noord-Afrika) te erkennen en te herintroduceren.”

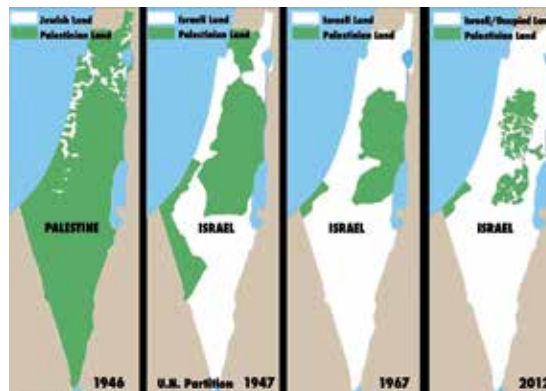
Wat is de meerwaarde van regionale samenwerking tussen vrouwenredesorganisaties uit de MENA-regio?

De landen en volken in deze regio hebben niet alleen een gemeenschappelijke taal, het Arabisch, maar ook in de cultuur en context zijn veel overeenkomsten. De toegevoegde waarde van die regionale benadering is dat organisaties in verschillende landen van elkaars ervaringen kunnen leren. Bovendien bevordert het de onderlinge solidariteit en draagt het bij aan de opbouw van een krachtige beweging voor gendergelijkheid, vrouwenrechten en de participatie van vrouwen in de hele regio.”

Welke rol kan de Palestijnse vrouwenbeweging hierbij spelen?

“Zij kan een belangrijke rol spelen binnen de MENA-regio, juist omdat zij al decennia lang te maken heeft met conflict en een schat aan ervaringen heeft opgebouwd met het werken aan duurzame, rechtvaardige vrede. De meeste conflicten in de regio zijn van veel recentere datum omdat deze zijn ontstaan na de Arabische lente van december 2010. Uit de rijke ervaring van de Palestijnse vrouwenredesbeweging kunnen vrouwen uit andere landen in de regio waardevolle lessen trekken.

Een voorbeeld: het Oslo proces in het begin van de jaren negentig was aanvankelijk geheel een mannenaangelegenheid; reden voor lokale vrouwenorganisaties om een campagne voor de participatie van vrouwen in het vredesproces te beginnen die onder andere

werd ondersteund door Nederland. Dankzij deze actie konden Israëlische en Palestijnse vrouwen later hun specifieke ervaringen en behoeften inbrengen in het vredesproces. Om de ervaringen van zoveel mogelijk vrouwen te verzamelen werden op diverse plaatsen in de Palestijnse gebieden gesprekken met vrouwen georganiseerd om te inventariseren wat de belangrijkste kwesties waren op het basisniveau.”

Hoe zie jij de perspectieven voor vrede in jouw moederland?

“Ik ben daar nogal pessimistisch over omdat de situatie steeds meer verslechtert als gevolg van de bezetting, apartheid en het geweld. Bovendien is er sprake van politieke onwil, zwijgen, uitblijven van handelen en/of medeplichtigheid door belangrijke internationale actoren. De vredesonderhandelingen hebben geen waarachtige vrede gebracht en helaas lijkt de kans op duurzame vrede nu verder weg dan ooit.”

Kunnen vrouwen deze negatieve spiraal doorbreken door met een alternatieve agenda te komen waarbij gezocht wordt naar gemeenschappelijke belangen?

“Tot nu toe hebben de interventies waarbij Palestijnse en Israëlische vrouwelijke vredesactivisten probeerden samen te werken aan duurzame vrede helaas niet het gewenste resultaat gehad. Vrouwen zijn weliswaar vaak verbindend en meer geneigd om naar elkaar te luisteren en samen naar alternatieven te zoeken, maar je kunt pas echt verbinden en gemeenschappelijke belangen benoemen als je het eens kunt worden over wat de diepere oorzaken van het conflict zijn. Ook onder vrouwen aan beide zijden blijft de kern van het conflict bestaan, de verschillen in ervaring zijn zo groot dat ze onoverbrugbaar lijken.

Bijvoorbeeld, toen Palestijnse vrouwen, hun gezinnen en gemeenschappen werden gebombardeerd ten tijde van de tweede intifada hebben Israëlische vrouwen zich weliswaar daartegen uitgesproken, maar ze deden niets concreets om het te stoppen. Voor de Israëlische vrouwen was het moeilijk om het Palestijnse leed te erkennen, want als je de oorzaak daarvan onderkent moet je daar ook naar handelen en dat kan vergaande (negatieve) gevolgen hebben voor je persoonlijke privileges. De positie van Palestijnse en Israëlische vrouwen is zo verschillend en de manier waarop zij door het conflict worden geraakt is zo uiteenlopend dat het steeds moeilijker is om gemeenschappelijke belangen te vinden. De erkenning dat de Israëlische bezetting en apartheid het dagelijks leven van Palestijnse mannen, vrouwen, meisjes en jongens in Gaza en de West Bank bepalen en het conflict voeden en polariseren, zou een eerste stap in die richting zijn.”

Wil je nog een laatste gedachte meegeven aan onze lezers?

“In de Palestijnse context zijn de politieke strijd voor zelfbeschikking en de strijd voor vrouwenrechten sterk met elkaar verweven: vrouwen streven zowel in het politieke domein als in hun persoonlijke leven naar het recht op zelfbeschikking!”

Joke Hartmans

- 1 Letterlijk afschudden - opstand van Palestijnen tegen de Israëlische bezetting van hun grondgebied.
- 2 ICCO, NOVIB, Pax Christi, IKV, Kerk in Actie en Cordaid vormden samen het platform United Civilians for Peace.
- 3 Website Palestine Link: <http://www.palestinelink.eu/>
- 4 De Palestijnse kinderrechten coalitie is een campagne van Defense for Children, Een Ander Joods Geluid, Gate48, War Child en Palestine Link <https://palestijnse-kinderencoalitie.org>.

Vrij zijn, liefde en respect

Daar zaten wij dan tussen zeven prachtige zwangere Eritrese vrouwen. Journaliste Laura Jansma en ik mochten een reportage maken over hun Centering Pregnancy-groep, begeleid door een Amsterdamse verloskundige en een Eritrese begeleider. Dit was de laatste keer voor zij allemaal gingen bevallen. Over een tijdje komen ze nog één keer samen met hun kindje. Gevlucht uit Eritrea, net in Nederland, de taal niet vaardig, zwanger en dan... Zeven keer samen in een veilige omgeving - en dan komen een fotograaf en journalist langs. Dat is natuurlijk niet relaxed. Dus werd ons gevraagd mee te doen aan de sessie, zodat we niet als buitenstaanders toekeken. Ik wacht dan altijd met fotograferen totdat iedereen zich comfortabel voelt inclusief ikzelf. In dit soort situaties ben ik ook blij dat ik vrouw ben. Hoe ongemakkelijk moet het zijn als er dan een mannelijke fotograaf foto's komt maken.

De verloskundige stelt voortdurend vragen in

plaats van een handleiding 'Bevallen in Nederland' door te nemen. Dat werkt. Het leidt tot nadenken en uitwisseling. We praten over het consultatiebureau, over jongensbesnijdenis en meisjesbesnijdenis in Nederland (verboden), en over het verwijderen van de huid bij de baby. Dit laatste blijkt zo gewoon in Eritrea, maar is hier volstrekt verboden.

De cultuurverschillen zijn groot. Maar uiteindelijk willen we allemaal het beste voor ons kind. De antwoorden op de vraag 'wat wil je doorgeven aan je kind en wat niet' raakten mij het meest. Alle vrouwen antwoordden 'Wij zijn onderdrukt, er werd geschreeuwd, er werd geslagen dat willen wij onze kinderen nooit aandoen'. Vrij zijn, respect en liefde is wat alle vrouwen willen doorgeven aan hun kinderen.

Caro Bonink

Google 'NRC' en 'Dit gun ik mijn landgenoten' als je de reportage over deze Eritrese zwangere wilt lezen.

NAVO onderzoekt de mening van vrouwen over veiligheid

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) is een serie gesprekken gestart in alle 29 lidstaten om inzicht te krijgen in de ervaringen van vrouwen met onveiligheid en hun visie op veiligheid. Het project staat onder leiding van Clare Hutchinson, de speciale adviseur voor vrouwen, vrede en veiligheid bij de NAVO. In Nederland namen in totaal zo'n 35 vrouwen deel aan de gesprekken die op 9 en 10 mei j.l. plaatsvonden in Den Haag.

Het zijn vertrouwelijke gesprekken die gaan over hoe de deelnemende vrouwen veiligheid definiëren, hoe zij de rol van militaire middelen bij het bevorderen en garanderen van veiligheid zien en welke bedreigingen zij belangrijk vinden. Er wordt gesproken over de manier waarop angst onveiligheid kan creëren, over de (on)veiligheid van patriarchale structuren en ideeën over mannelijkheid en natuurlijk over wat de vrouwen verwachten van de NAVO.

We citeren een aantal uitspraken van deelnemers die de gesprekken typeren. Omdat het gesprek vertrouwelijk is geven we niet aan wie wat gezegd heeft. Wat hieronder staat is de verantwoordelijkheid van de redactie, we waren erbij. Het is uiteraard niet het NAVO standpunt.

Definitie van veiligheid:

- Veiligheid heeft te maken met vrijheid, de mogelijkheid om te kunnen leven zonder beperkingen te voelen.
- Je ervaart veiligheid als je waardig kunt leven en niet hoeft te vrezen voor geweld.
- Veiligheid is ook stabiliteit: evenwichtigheid van het gezag, van instituties in de samenleving. Als de staat niet het vertrouwen van de burgers geniet is het onveilig. Het geweldsmonopolie van de staat kan ook

schadelijk zijn voor de burgers. Het gaat om legitiem gezag. Als de staat corrupt is en onbetrouwbaar, kun je ook van politie, justitie en militairen geen veiligheid verwachten.

- Het feit dat wij in een rechtsstaat leven en erop kunnen vertrouwen dat wetten democratisch tot stand komen en worden nageleefd biedt veiligheid.
- We hebben ook te maken met huiselijk geweld: thuis onveilig zijn.
- We kennen de 'harde' aanpak voor veiligheid, namelijk dreiging en dwang door (groter) geweld. Ook 'zachte' veiligheidsinstrumenten zijn nodig en in de meeste situaties effectiever, namelijk medewerking op basis van vertrouwen en erkenning van elkaars rechten.
- Iedereen heeft een andere veiligheidsbeleving, maar jonge vrouwen lijken zich in Nederland vaker onveilig te voelen dan oudere vrouwen.

Actuele bedreigingen die deelnemers als onveilig ervaren:

- Opwarming van de aarde.
- Discriminatie op basis van huidskleur, sekse, geloof, etc.
- Ongelijkheid die maakt dat je er nooit zeker van bent of er naar je geluisterd wordt.
- Lichamelijke onveiligheid, angst wanneer

je alleen loopt in het donker bijvoorbeeld.

- Aanslagen in publieke ruimtes.
- Overdreven machtsvertoon als reactie op aanslagen.
- Digitale ontwikkelingen waarbij we greep verliezen op (persoonlijke) beslissingen.
- Verdeeldheid en verruwing in de samenleving waarbij vreemdelingen onterecht en gemakshalve als zondebok worden bejegend.
- Onverschilligheid voor mensen die lijden onder geweld en crisis.
- Het oplaaien van de koude oorlog, met als inzet de verdeeldheid in het Midden-Oosten.
- 'Veiligheid' in handen van private actoren, zoals beveiligingsbedrijven.

Zijn militairen en (geavanceerde) wapens gevaarlijk of veilig voor jou?

- Bij op afstand gestuurde wapens moeten we erop kunnen vertrouwen dat deze wapens in de juiste handen zijn. Dat vertrouwen wordt nu ernstig op de proef gesteld.
- Wapens zijn gevaarlijk én hebben ons in het verleden gered. Maar gewapend machtsmisbruik is nu gevaarlijker.
- Geüniformeerde militairen roepen eerder vertrouwen op dan een groep gewapende, boze burgers of milities.
- Er is bij militairen teveel nadruk op dreiging en de techniek van het doden. Daarbij vallen teveel burgerslachtoffers. Dat is niet veilig en moet moreel en politiek in de hand worden gehouden.
- Politie in Nederland wordt goed opgeleid in dialoog en om niet te snel naar de wapens grijpen.

Is defensie een mannenbedrijf?

- Militaire procedures zijn teveel gebaseerd op mannelijke patronen en op de macht van (dodelijk) geweld. Dat is niet goed te combineren met de noodzaak van vrede en verzoening.

- Vrouwen in het leger hebben te maken met een patriarchale cultuur. Om gelijkwaardig mee te kunnen doen is cultuurverandering nodig. Het is niet eenvoudig om de waarde van 'mannelijkheid' ter discussie te stellen.
- De ervaring is dat samenwerking tussen mannen en vrouwen ook in het leger het beste werkt.

Hoe zien jullie de NAVO?

- Het imago van de NAVO is niet erg positief, maar de NAVO straalt wel een sterk collectief uit. Het zou goed zijn als Europa dat ook meer zou doen.
- De NAVO werkt als een gesloten systeem, veel informatie is 'classified' (geheim) en wordt niet met de burgers gedeeld.
- De NAVO steunt vredesmissies en legers in Afrikaanse landen. Hun steun aan de Afrikaanse Unie is niet effectief.

Advies aan de NAVO:

- Zet meer geld in op de preventie van gewapend conflict en diversiteit binnen de geleiders.
- Gebruik in risico-inschattingen ook feministische veiligheidsanalyses.
- Verbeter de inlichtingenwinning door gebruik te maken van een grotere diversiteit aan menselijke bronnen en grijp minder snel gewapend in.
- Werk aan meer diversiteit van bestuur: de permanente vertegenwoordigers van de Noord-Atlantische Raad.
- Ga in gesprek met de Verenigde Naties en de wetenschappers die het begrip 'Human Security' ontwikkeld hebben.
- Schakel jongeren en jongerenorganisaties in voor technologische ontwikkeling, ook op het gebied van sociale media, publieke moraal en economische machtsverhoudingen.

Joke Oranje

Vrouwen bij Defensie: een verrijking!

Claudia* is Luitenant-kolonel bij de Marechaussee en springt in het oog bij de door de NAVO Gender Adviseur georganiseerde gesprekken over de veiligheidsbeleving van vrouwen, omdat zij de enige deelnemer is in uniform.

Als wij voorstellen om haar te interviewen over de uitvoering van Resolutie 1325 binnen Defensie en over haar persoonlijke ervaringen als vrouwelijke militair is zij meteen enthousiast. We gaan met haar in gesprek. Ze blijkt een sprankelende persoonlijkheid die het genderbeleid van Defensie goed kan uitleggen. Daarnaast vertelt ze met humor en relativeringsvermogen over haar ervaringen.

Het viel ons op dat er veel reacties van de andere vrouwen kwamen op jouw uniform...

“Ja, zij vonden mij er dreigend uitzien. Het grappige is dat militairen op hun beurt burgers, met name maatschappelijke organisaties (NGO's), lastig vinden om mee om te gaan. Het zijn twee totaal verschillende werelden en wederzijdse onbekendheid voedt vooroordelen en afstand.”

Een belangrijke conclusie van de bijeenkomsten van 9 en 10 mei is dat de militaire aanpak van de NAVO vaak hard en technisch is, terwijl vrouwen behoefte hebben aan een zachtere aanpak met de nadruk op communicatie. Het advies was dat de NAVO meer aansluiting moet zoeken bij de burgermaatschappij en feminiseren. Hoe zien ze dat bij het Ministerie van Defensie?

“Defensie is momenteel aan het transformeren naar een adaptieve krijgsmacht en zoekt aansluiting bij de burgermaatschappij, in het bijzonder het bedrijfsleven. Dit is de basis van nieuw beleid dat op dit moment concreet wordt vormgegeven. Onderdeel daarvan is

een grotere rol voor diversiteit en vrouwelijke kwaliteiten. Een voorbeeld is het Elsie-initiatief¹ dat tot doel heeft om meer vrouwen te werven, met name voor de inzet bij vredesmissies. Interessant, want juist op dit terrein worden vrouwen nog niet hetzelfde behandeld. Toen ik vijf jaar geleden aangaf dat ik op uitzending wilde naar Afghanistan werd mij aanvankelijk gezegd dat dit niet kon als moeder van drie kleine kinderen. Voor vrouwelijke militairen geldt namelijk een uitzendvrijstelling als ze kinderen van onder de 5 hebben. Voor mannen geldt deze vrijstelling niet.”

Defensie is het enige Ministerie dat het Nationaal Actieplan (NAP) heeft ondertekend en daadwerkelijk iets doet om Resolutie 1325 binnen de eigen organisatie uit te voeren. Waarom?

“Simpelweg omdat het zich geëngageerd heeft aan het NAP 1325; militairen zijn taak- en doelgericht en volgen instructies op. Maar ook omdat men inziet dat meer diversiteit de organisatie effectiever en in missiegebied vaak ook veiliger maakt. Aandacht voor de rollen en behoeften van vrouwen op het gebied van vrede en veiligheid kan preventief werken en escalatie van conflict voorkomen. Een voorbeeld hiervan is de ervaring met huiszoekingen in Afghanistan. De aanwezigheid van vrouwelijke militairen in de teams zorgde ervoor dat er ook contact was met de vrouwen, hierdoor verminderde de spanning en het leverde soms ook essentiële inlichtingen op waardoor levens konden worden gered.”

Hoe pakt Defensie de uitvoering van Resolutie 1325 aan?

“Het Ministerie heeft een Defensie Actieplan 1325 gemaakt in aansluiting op het Nederlandse NAP 1325. Nederland presenteert zich internationaal graag als voorloper op het gebied van vrouwen, vrede en veiligheid en heeft het op zich genomen om twee militaire Gender Adviseurs te plaatsen in internationale vredesmissies en één bij het internationale militaire expertise centrum voor gender in Zweden.²

Er zijn inmiddels een groot aantal resoluties en andere documenten over vrouwen, vrede en veiligheid, maar militairen hebben concrete instructies nodig. Daarom heeft de NAVO in 2009 een Richtlijn³ uitgegeven die alle resoluties e.d. vertaalt naar militaire taal. Met deze Richtlijn kunnen militairen uit de voeten en ze kunnen erop aangesproken worden.”

Wat voor concrete stappen worden er genomen?

“Gender en Resolutie 1325 worden geïntegreerd in de training van militairen, met name die ter voorbereiding van uitzendingen.

De docenten die deze trainingen geven hebben een speciale cursus over gender gevolgd bij Zweedse experts. In hun eigen trainingen ter voorbereiding op missies leggen zij op hun beurt in Jip en Janneke taal uit waarom en hoe oog voor gender en diversiteit van belang is voor een (vredes)operatie; door beter contact met de gehele bevolking krijg je een beter beeld van de lokale samenleving en wat daarin omgaat, ook op het gebied van veiligheid. Dit levert belangrijke inlichtingen op waarmee de persoonlijke veiligheid van de troepen kan worden vergroot.

Een andere concrete maatregel om gender beter te integreren in het werk van Defensie is leiderschap: het topsegment genderbewust maken. Juist in een hiërarchische structuur als die op Defensie is het belangrijk dat de top doordrongen is van het belang van alle aspecten gerelateerd aan Resolutie 1325 en een idee heeft hoe dit in de praktijk strategisch, tactisch en operationeel kan worden vormgegeven.”

Hoe ziet dat eruit in de praktijk?

“Laat ik voorop stellen dat het een doorlopend leerproces is. Het gendergevoelig maken van een mannenbolwerk gaat met vallen en opstaan. Bijvoorbeeld, om gezinsleden erop voor te bereiden dat je op uitzending gaat, ontvangen zij een informatieboekje. Toen ik in 2014 op missie ging kregen mijn kinderen ‘Papa muis gaat op uitzending’; zoals de titel al doet vermoeden stond dit boekje bol van de gender-stereotyperingen. Ik heb dit onder de aandacht gebracht en inmiddels is dit boekje vervangen door een genderneutraal verhaal dat ook aansluit bij minder conventionele gezinssituaties.”

Kun je iets meer vertellen over je ervaring in Afghanistan?

“Omdat ik een van de weinige vrouwen was onder de Nederlandse militairen in Afghani-

stan werd ik achter mijn bureau weggeplukt om bij de poort te staan, er waren namelijk niet voldoende vrouwen om de lokale vrouwen te fouilleren. Ook werd ik omdat ik vrouw ben tot Gender Adviseur benoemd. In die hoedanigheid gaf ik de introductie-training over gender aan degenen die nieuw waren in de missie.”

Hoe pakte je dat aan?

“Heel concreet en basaal. Ik probeerde mijn collega’s bij te brengen dat het er vooral om gaat dat je de juiste vragen stelt om relevante informatie te verzamelen. Waarom? Bij wie moet je zijn? Wie heeft er invloed? Wat is effectief in de specifieke situatie? Ik wilde mijn collega’s vooral meegeven dat het van belang is om van te voren na te denken over de consequenties van je goede intenties, juist omdat aandacht voor gender afhankelijk is van de context. Bijvoorbeeld in Afghanistan werd op een gegeven moment besloten tot de vorming van een vrouwelijke politiemacht om de participatie van vrouwen te bevorderen. Maar dit werkte averechts omdat de mannelijke collega’s zich achtergesteld voelden en de echtgenoten onzeker werden, met huiselijk geweld tot gevolg. Kortom, snelle oplossingen (‘quick wins’) kunnen zich tegen je gaan keren. Lastig, want dit was wel de cultuur binnen de NAVO-missie. In Afghanistan heb ik geleerd dat vredesopbouw een langzaam proces is: je plant een zaadje.”

Hoe is het om als één van de weinige vrouwen in een mannenbolwerk te functioneren?

“Ik merkte dat ik makkelijker contact maakte met de lokale bevolking omdat ik er anders uitzie dan de gemiddelde Nederlandse militair, omdat ik vrouw met een Surinaamse achtergrond ben. Ik kreeg dingen voor elkaar op een onconventionele manier: vooral door veel te praten.

Over het algemeen levert het bolwerk me weinig problemen op. Toch heb ik het tijdens mijn uitzending behoorlijk zwaar gehad. Hoewel ik een open en spontaan mens ben, werd ik terughoudend: ik zette een stulpje om me heen. Dat was mijn coping mechanisme om me te beschermen tegen geroddel. Je functioneert in een kleine gemeenschap, je zit op elkaars lip en als vrouw ben je dan al gauw onderwerp van gesprek.

Humor en mijn assertiviteit hebben me geholpen om mij in dit soort situaties staande te houden en er zelfs beter uit te komen. Toen ik begon bij Defensie probeerde ik ‘one of the guys’ te zijn, maar na verloop van tijd werd ik zelfbewuster en begon ik me meer uit te spreken als vrouw met een Surinaamse achtergrond. Tegenwoordig wil ik juist graag laten zien dat je ook anders kunt zijn binnen ons uniforme bedrijf en moedig ik mijn vrouwelijke collega’s aan om zichzelf ook zo te presenteren. Bovendien ben ik best optimistisch over de toekomst wat dit betreft. De nieuwe generatie militairen (m/v) staat meer open voor het idee dat gender en diversiteit een verrijking zijn voor het defensiebedrijf.”

Joke Hartmans

* Claudia wil uit veiligheidsoverwegingen niet met haar volledige naam in het blad. Haar achternaam is bij de hoofdredactie bekend.

1 Meer hierover in <https://www.defensie.nl/actueel/nieuws/2018/09/27/bijleveld-steunt-canadese-elseinitiative-voor-meer-vrouwen-in-vredesmissies>

2 Ook Zweden en Canada lopen voorop waar het gaat om gender. Zweden heeft al jaren een leidersrol, het levert de meeste militaire Gender Adviseurs voor internationale vredesmissies en het huisvest het militaire gender expertise centrum. Canada doet het tegenwoordig misschien nog wel beter; zij zijn vooral op operationeel gebied sterk, dit betekent dat ze Resolutie 1325 in hun dagelijkse optreden hebben geïntegreerd.

3 Bi-SC Directive 40-1: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132098.htm.

Samenwerken aan Vrouwen, Vrede en Veiligheid

Nederlandse vredes-, diaspora- en ontwikkelingsorganisaties die het Nationaal Actie Plan (NAP) 1325 ondertekenden hebben afgesproken dat ze zullen samenwerken aan activiteiten rond Vrouwen, Vrede en Veiligheid in acht conflictgebieden: Afghanistan, Colombia, Congo, Irak, Libië, Zuid-Soedan, Syrië en Jemen.

Zij concentreren zich, volgens het kader van NAP 1325, op minstens een van de volgende drie doelen:

1. *bescherming* van vrouwen tegen geweld
2. *normen voor gelijkwaardigheid* tussen mannen en vrouwen
3. *vertegenwoordiging van vrouwen* bij strategische vredesbesprekingen, conflictpreventie en wederopbouw.

De samenwerking tussen de organisaties in deze fragiele staten en rond deze specifieke doelstellingen is niet gemakkelijk. Eigenlijk moet op dit gebied nog veel worden uitgeprobeerd om effectief te kunnen handelen. In het geval van Congo heeft het tot een solide aanpak geleid waar de partners verrassend goed samenwerken aan cultuurverandering. In Zuid-Soedan is het spannend omdat vrouwen en jongeren nog midden in de oorlog zich alvast voorbereiden op nieuw leiderschap – een prachtige uitdaging. In Afghanistan proberen vrouwen georganiseerd door te dringen tot de hoogste politieke bijeenkomsten om hun visie op de toekomst naar voren te brengen. Dat alles met Nederlandse steun. In Syrië kan Nederland officieel niet zoveel doen, maar de Syrische vrouwenorganisaties die in het verleden gesteund zijn laten het er niet bij zitten: ze hebben een kantoor in Nederland geopend om te bereiken dat de politieke gevangenen in Syrië vrijgelaten worden.

Dit is een verhaal over Resolutie 1325 in en vanuit Nederland: samen zoeken naar alternatieven als het moeizaam gaat, doorzetten als het anders loopt en steeds nieuwe vormen en allianties vinden. Hieronder vier verhalen met vrouwen die zich hier hard voor inzetten.

Nienke Vierstra over werken aan gedragsverandering van mannen in Congo

Nienke werkt, vanuit haar veldervaring in Bolivia, bij Mensen met een Missie, 'een netwerk van sterke en moedige mensen die op de vergeten plekken van de wereld werken aan verandering en die bouwen aan relaties tussen mensen, zodat uitsluiting geen kans krijgt'. De organisatie is ooit ontstaan uit samenwerking van katholieke missieorganisaties. Vanaf het begin heeft Mensen met een Missie zich in conflictgebieden ingezet voor vrede en verzoening. Het was ook één van de eerste ontwikkelingsorganisaties in Nederland die versterking van vrouwen en vrouwenorganisaties expliciet in hun beleid opnam. Zij zijn penvoerder van het consortium dat in Congo samenwerkt aan de uitwerking van de agenda Vrouwen, Vrede en Veiligheid uit VN-Resolutie 1325. De andere leden van het consortium zijn CARE en Tosangana. Mensen met een Missie is belangrijk vanwege hun uitgebreide netwerk van lokale organisaties voor vrede en verzoening in de Kivu provincies, die goede relaties onderhouden met gemeenschappen en met kerken. CARE, een wereldwijd netwerk voor wederopbouw na gewapende conflicten, is belangrijk omdat ze een methode en een handleiding ontwikkeld hebben voor training van groepsleiders op het thema mannelijkheid en waardig mannelijk gedrag. En Tosangana, een Nederlands/Congolese vrouwenorganisatie, is belangrijk omdat ze een kantoor in de hoofdstad hebben en een samenwerkingsrelatie met het ministerie van Onderwijs. Daardoor kunnen ze het werk dat in de provincie Kivu wordt uitgevoerd ook naar een nationaal niveau tillen.

De theorie is, in grote lijnen, dat voor vredesopbouw een cultuurverandering nodig is, zodat onderling vertrouwen toeneemt, samenwerking tot stand komt en de gezagsstructuren weer hersteld kunnen worden. Congo is rijk aan waardevolle grondstoffen en

de natuur is rijk aan water, bossen en vruchtbare grond. Maar het aanhoudende geweld van rebellen, de corruptie en de falende regering, de vluchtelingenstromen en de voortdurende onzekerheid over basisvoorwaarden voor het bestaan hebben ook de cultuur en de relatie tussen mannen en vrouwen aangetast. Congo wordt dan ook vaak genoemd in verband met huiselijk geweld. Het consortium wil bereiken dat vrouwelijk leiderschap geaccepteerd wordt door de gemeenschappen; en dat de mensen de oorlog achter zich laten en zich weer gaan organiseren door gezamenlijke activiteiten. De verwachting is dat internationale steun voor lokale wederopbouwcomités meer oplevert als mannen en vrouwen samenwerken.

Het consortium is er van overtuigd dat training van groepsleiders voor mannengroepen hierbij zal helpen. De insteek van de training is 'positieve mannelijkheid'. Mannen leren daar om emoties te uiten en om de relatie met hun vrouw en kinderen beter in te vullen. Ze praten daar met elkaar over: kan ik ook mijn kind dragen – of is dat raar? Kan mijn kind ook dingen van mij leren? Waarom ben ik boos op mijn vrouw als ik iets nodig heb? Kan dat ook anders? Gaandeweg gaan de mannen inzien dat ze niet alleen dader zijn, maar vooral ook slachtoffer van de chaos waarin ze leven. Ze kunnen niet voldoen aan hun eigen verwachtingen van hun rol. Hoe bewaar je dan je waardigheid in zo'n situatie? Ook religie is een krachtige inspiratiebron, ondanks alles. Aloude verhalen, bijvoorbeeld over Jozef die zijn zwangere vrouw Maria accepteerde en haar ondersteunde, hoewel het kind in haar buik niet van hem was, worden opnieuw geïnterpreteerd in de Congolese context. En ook nieuwe feitenkennis, over seksuele voorlichting en het recht van vrouwen op veilige seks, wordt geïntegreerd in de cursus.

Tenslotte nog: De consortiumpartners geven niet zelf cursussen. Dat doen de lokale partnerorganisaties die er verstand van hebben, die de lokale situatie, normen en waarden kunnen inschatten en zelf ook lid zijn van internationale netwerken zoals Men Engage. Het consortium zorgt voor materiaal, financiële ondersteuning en controle en begeleiding van mensen die dit werk professioneel doen en zullen *blijven* doen, ook als het consortium al lang weer weg is.

Kristel Mulder en Florence Aate Andrew over wederopbouw in Zuid-Soedan tijdens de burgeroorlog

Kristel is de coördinator van het consortium in Zuid-Soedan namens Plan International Nederland die penvoerder van het programma is. Florence is actief via haar organisatie STAD. PAX en HealthWorks zijn ook lid van het consortium. Het idee was om Resolutie 1325 in te zetten bij de wederopbouw van Zuid-Soedan. Maar op de dag dat het consortium de door Buitenlandse Zaken goedgekeurde plannen besprak, brak opnieuw een burgeroorlog uit. Het was dus even omschakelen om te kunnen werken aan vredesopbouw *tijdens* een actief conflict. De leden van het consortium beseften dat gendergelijkheid en vredesopbouw niet kunnen beginnen aan het einde van een conflict als je daar niet al eerder in geïnvesteerd hebt. Je moet juist tijdens het conflict de vrouwen en jongeren die zich organiseren ondersteunen om zich actief in te zetten voor een hoopvolle toekomst.

De meerwaarde van Plan International is dat ze al intensief werkten met kinderen en jongeren op het gebied van gendergelijkheid, en dat ze een eigen kantoor hebben in Zuid-Soedan. In de onzekerheid van gewapende strijd slaan mensen op de vlucht en lokale organisaties moeten ook vaak verhuizen. Dan is een vast punt belangrijk is om activiteiten te blijven coördineren. Het voordeel van PAX is, dat ze al jaren gewerkt hebben in meerdere provincies in het land met lokale partners die zich openlijk voor vredesopbouw inzetten en daar ervaring mee hebben.

HealthWorks biedt deskundigheid aan groepsleiders op het gebied van psychische gezondheid, traint en coacht psychosociale hulpverleners. Tenslotte is de meerwaarde van STAD hun grondige kennis van de lokale cultuur en van mensen die je kunt vertrouwen in de chaotische situaties die zich voordoen in de oorlog.

Zo analyseerde het consortium samen hoe vrouwen en meisjes in Zuid-Soedan, ondanks

de onveilige situatie, hun rechten en kansen kunnen realiseren door een belangrijke rol te spelen in de richting van duurzame vrede. De erfenis van vele jaren oorlog en geweld, diepgewortelde genderongelijkheid, voortdurende economische crisis en een zwakke rechtsstaat eisen een zware tol. Er werd voor gekozen om vrouwenrechten en -participatie al tijdens de oorlog te bevorderen door jeugdleiders te steunen en hun rol te versterken. De jongeren in Zuid-Soedan hebben meer dan genoeg van de etnische polarisatie. Zij moeten nu direct de kans grijpen om aan vrede te werken. Het consortium besloot dat te ondersteunen en zo het patroon van oorlog en wraak dat van ouder op kind overgedragen wordt te doorbreken en om te zetten in een meer hoopvolle toekomst. De volgende activiteiten worden ondernomen:

1. Weerbaarheidstraining voor vrouwen en meisjes, waardoor zij veerkrachtiger worden en zich beter kunnen beschermen tijdens gewapende aanvallen.

2. Gesprekken met politie om ze actief te betrekken bij de bescherming van vrouwen en meisjes, door het instellen van genderafdelingen met een duidelijk mandaat op de politiebureaus.

3. Vredescomités; 1325-comités en jeugdgroepen ondersteunen om plannen te maken voor het stoppen van de oorlog.

De uitvoering hiervan is tamelijk complex, want in Zuid-Soedan worden meerdere talen gesproken en hebben groepen uiteenlopende gewoontes en rechtspraak. PAX opereert bijvoorbeeld in een gebied met veel gewapende activiteit. Plan International werkt in een gebied waar het stabiel is en waar onthoemden terugkeren. Soms is een gebied tijdelijk toegankelijk en dan kun je bijeenkomsten en trainingen organiseren. Maar soms verandert dat en dan trekken mensen weg. Via lokale vrouwenorganisaties, die ook nationaal georganiseerd zijn, kan consensus ontstaan over het vredesproces en vertrouwen worden opgebouwd in een samenleving waarin gender, vrede en veiligheid voorop staan. Er zijn nu al tal van voorbeelden van vrouwen die lobbyen bij de verschillende gezagsdragers om respect voor hun veiligheid en participatie. Ze lobbyen ook bij lokale traditionele rechters om vrouwenrechten op te nemen in hun beleid. En ze grijpen effectief in als nodeloos geweld dreigt (zie voorbeeld in het kader hiernaast). Belangrijk om het leiderschap van jongeren te bevorderen zijn vieringen, festivals, ont-

De vrouw uit Nyang

Op 14 november 2018 redde de plaatsvervangend voorzitter van het vredescomité in Nyang, een vrouw, een verdachte die een vee-overval pleegde en voorkwam daarmee het oplaaen van geweld. De verdachte werd opgepakt door jongeren uit Nyang County. Normaal wordt zo'n verdachte ter plekke gedood. Een vrouwelijk lid van het vredescomité was getraind in bemiddelingstechnieken. Ze was in de buurt en overtuigde de jongeren ervan dat ze niet zelf iemand moesten doden, maar in plaats daarvan de verdachte melden bij de politie voor verder onderzoek. De jongeren gaven toe en de verdachte werd overgedragen aan de politie in Yirol. Daardoor werd escalatie van een gewapend conflict tussen twee dorpen voorkomen. De Nyang gemeenteraad en de belangrijkste chieft bedankten de vrouw voor haar inmenging en de laatste sprak ook in de bijeenkomsten in de dorpen over haar voorbeeld.

moetingen, theater en dans – met als verbindende thema's samenwerking, gelijkheid en veiligheid. Daarmee worden jongeren even losgemaakt van de oorlog en wordt de basis gelegd van samenwerking voor een vreedzame toekomst.

Omdat het moeilijk is om alles vooraf te plannen en precies zo uit te voeren, ligt in de rapportage de nadruk op het verzamelen van verhalen over positieve veranderingen die bereikt zijn in termen van weerbaarheid, samenwerking met de politie en activiteiten van lokale vredes- en jeugdcomités.

Anne Kwakkenbos over het bevechten van een plaats voor Afghaanse vrouwen aan de onderhandelingstafel

Oxfam Novib en Cordaid werken met lokale partners samen aan de uitvoering van een plan voor 1325 in Afghanistan. Oxfam Novib richt zich vooral op de politie, om

toetreding van vrouwen te vergroten en de beveiliging van vrouwen te verbeteren. Cordaid richt zich vooral op de rechtspraak door training van advocaten en officieren van justitie. Samen proberen beide organisaties ook de verbinding tussen veiligheid en justitie te versterken. Bijvoorbeeld, als de opsporingscapaciteit van de politie ten behoeve van vrouwen verbetert terwijl er vervolgens niets met die zaken gedaan wordt in de justitiële keten, dan is dat niet zinvol. Op dezelfde manier helpen de hervormingen ook niet als de cultuur en de grondwet niet veranderen. Daarom bewegen Afghaanse vrouwen zich ook op het hoogste niveau om aan de voorwaarden voor cultuurverandering te werken. NPO Radio 1 heeft bij het dagelijkse programma Bureau Buitenland Anne Kwakkenbos geïnterviewd over het werk van Cordaid in Afghanistan, met de vraag wat de bijdrage is van vrouwen aan vredesonderhandelingen. Anne is een notoire voorvechtster van de uitvoering van Resolutie 1325. Ze was juist terug van een bijeenkomst van het hoogste internationale orgaan voor vrouwenrechten, de CSW (Commission on the Status of Women). Daar kwamen nieuwe ontwikkelingen naar voren rond de onderhandelingen van de Verenigde Staten met de Afghaanse Taliban in Qatar, inmiddels in de zesde ronde. De Taliban willen niet met hun eigen regering praten want die erkennen ze niet. Ook zitten er geen vrouwen aan de onderhandelingstafel met de Taliban. Wat vindt Anne hiervan? (onderstaand transcript van het interview is enigszins ingekort).

“Ik denk dat het overgrote deel van de Afghaanse vrouwen hier eigenlijk erg boos over is. Want waarom spreekt de Verenigde Staten nu juist met de Taliban, het is niet logisch dat je spreekt met een kleine conservatieve groep terwijl er een democratisch gekozen overheid is. Toch zijn de vrouwen gemotiveerd

om wel aan tafel te komen, en zijn we de afgelopen maanden ook heel druk geweest om dat mogelijk te maken. Er is een groot aantal vrouwenorganisaties in Afghanistan dat zich hiervoor keihard inzet. Toen de eerste gesprekken begonnen in februari in Doha, kregen vrouwen geen visum van de overheid van Qatar, dus dat lukte niet. De Taliban wil de overheid niet aan tafel hebben maar wil al helemaal geen vrouwen aan tafel hebben. Maar wij blijven doorvechten. Er is een hele mooie quote: ‘Als je geen stoel aan tafel krijgt, dan breng je je eigen stoel mee’. Daar zijn de vrouwen nu keihard mee bezig.”

“En toen dat niet lukte zijn we gaan regelen dat we met een flinke groep vrouwen uit Afghanistan naar New York konden om daar samen met Afghaanse vrouwen die al in de Verenigde Staten wonen, de Amerikaanse overheid aan te spreken. Ook toen bleek dat heel weinig Afghaanse vrouwen een visum hadden gekregen om mee te kunnen praten met de CSW. We zijn gaan praten met de Veiligheidsraad en met de Amerikaanse overheid daarover. We kregen in die gesprekken wel gelijk, en iedereen die ook maar een beetje verstand van zaken heeft zei ook: ‘We kunnen niet op zo korte termijn weg uit Afghanistan, want je laat een enorme chaos achter’. Vooral op het gebied van vrouwenrechten, dat kan echt niet. Maar President Trump, Pompeo en Pence willen gewoon zo snel mogelijk weg uit Afghanistan, en dat bepaalt hun politiek. Het valt me ook best wel tegen dat Frankrijk en Duitsland zeggen dat ze achter de vrouwen in Afghanistan staan, maar zich uiteindelijk gewoon niet uitspreken tegen het beleid van de Verenigde Staten.”

“Afghaanse vrouwen vechten al veel langer voor hun rechten en voor gelijkheid, en de vrouwen die afgevaardigd worden zijn echt representatief voor de collectieve zaak. Ze hebben keihard samengewerkt aan de tekst

voor een nieuwe grondwet. Als er een nieuwe grondwet komt, stuurt de Taliban af op een *sharia* grondwet. Je kunt best een grondwet maken die positief is voor vrouwenrechten en dan toch samenwerken met de *sharia* principes, maar dan moet je wel mee kunnen praten. Als we naar het trackrecord van de Taliban kijken dan zijn we daar niet al te optimistisch over.”

“Op zich is er wel vooruitgang in de situatie in Afghanistan. De veiligheid op straat is verbeterd en buitenlandse veiligheidsinstanties hebben hun bevoegdheden voor een groot deel overgedragen aan Afghaanse troepen. Maar hun gezag is nog niet voldoende geborgd. Je kunt het nog niet loslaten, vinden wij. Als de internationale gemeenschap zich terug wil trekken, moet er een duidelijke inclusieve lange termijn visie zijn. De ambitie van de Verenigde Staten om zich zo snel mogelijk terug te trekken is niet realistisch.”

“Het blijft enorm stimulerend om met de Afghaanse vrouwen te werken. Het is een proces dat dag in dag uit doorgaat. We zijn bezig in Kabul, we zijn bezig in Europa, en hier in Nederland. We zijn bezig bij de VN, en in de Verenigde Staten. Er zit zoveel energie en hoop in die vrouwen. Juist omdat ze al verbeteringen hebben gezien.”

Juliette Verhoeven over politieke gevangenen en gedwongen verdwijningen in Syrië

Hoe kun je een vreedzame samenleving opbouwen onder het gezag van een regering die talloze misdaden tegen de menselijkheid op z'n geweten heeft? Daar is geen antwoord op. En vanuit Nederland lijken we daar ook niet veel invloed op te hebben, de politiek benadert Syrië met de grootste voorzichtigheid – er worden geen projecten gefinancierd die in Syrië zelf uitgevoerd worden.

Maar dat schrikt Juliette Verhoeven absoluut niet af. “Stil zijn over wat je weet is geen optie”, zegt ze.

Tijdens haar dienstverband bij Hivos werkte ze samen met de in Syrië opgerichte organisatie Centre for Civil Society and Democracy (CCSD), en daar werkt ze nu nog steeds voor, vanuit een kantoor in Den Haag. Samen met Hivos zit CCSD in een consortium dat zich inzet voor de positie van Syrische vrouwen en hen ondersteunt in hun strijd voor meer rechten en zeggenschap, maar ook ten aanzien van de gevolgen die zij ervaren van oorlog en de onderliggende verhoudingen tussen mannen en vrouwen in een conservatief autoritaire samenleving. De meerderheid van de vrouwen heeft een traditionele rol in het gezin en de oorlog maakt dat meer taken bij hen komen te liggen. Het verlies van mannelijke familieleden en seksueel geweld horen tot de ergste gevolgen van de oorlog. Juliette: “Er zijn zoveel moedige mensen daar die voor hun rechten opkomen en daarvoor vreedzame middelen gebruiken. We moeten hier steeds blijven uitleggen wat hun situatie is: dat ze nog steeds moeten vrezen voor hun leven, dat ze zonder proces opgepakt worden, ontvoerd worden naar illegale gevangenschappen, dat hun families geen informatie over hen loskrijgen. Er heerst nog steeds wetteloos-

heid. Bovendien weten we maar al te goed, dat je na een oorlog niet verder kunt als je de situatie van de gevangenen niet oplost.”

Norad Marhun is de oprichtster van CCSD. Haar moeder is gevangen genomen en waarschijnlijk overleden, maar het lijk werd niet overgedragen toen de familie het op kwam halen. Haar zus is ontvoerd door de overheidsdiensten en sindsdien verdwenen. Ze heeft ook ‘I’m she’ opgericht, een beweging van vrouwengroepen die de situatie van gevangenen en verdwenen gevangenen in hun familie vertellen en documenteren.

Het CCSD is uitgegroeid tot een conglomeraat van 15 Syrische vrouwenorganisaties. Sinds 2014 brengen ze mensen bij elkaar om gegevens te verzamelen en uit te wisselen over de situatie van politieke gevangenen in het land. Ze hekelen de voorstellen van de regering om te wachten op ‘gevangenuitruil’ met Turkije. Het gaat namelijk niet over krijgsgevangenen, maar om burgers die zomaar opgepakt zijn – om politieke redenen. Het oorlogsrecht bepaalt dat na beëindiging van een oorlog burgergevangenen vrijgelaten worden, maar de praktijk is anders. Er worden juist weer mensen opgepakt om deelname van het maatschappelijk middenveld aan de wederopbouw te blokkeren. In Duitsland werd in 2018 een actie-bus ingezet met foto’s van verdwenen gevangenen (zie foto). Om hoeveel mensen het gaat weet Juliette niet, maar ze schat in de duizenden. “Wat we wel weten is dat er veel vrouwen met kleine kinderen bij zijn, en dat kinderen van hun moeders en familie gescheiden zijn en in een weeshuis geplaatst.” CCSD gaat door met aandacht vestigen op deze schrijnende toestanden zolang dat nodig is.

*Research en interviews: Joke Oranje
Transcript van het VPRO interview:
Jelke Scholte*

Movies that Matter

Amnesty International is klein begonnen in een periode dat er in Nederland een kloof was tussen rechtse en linkse mensen. Amnesty hield vol dat mensen, links of rechts, die opkomen voor hun in de wet verankerde rechten, niet in de gevangenis thuishoren.

Amnesty werkte met eenvoudige middelen: informatie documenteren en brieven schrijven aan bevoegde autoriteiten. Daar is in de loop van de tijd een instrument bijgekomen: door middel van films mensen raken zodat ze dieper gaan begrijpen waarom mensen in verschillende culturen gelijkwaardig zijn en recht hebben op een eigen mening. In Nederland kun je ieder jaar een aantal van deze films zien in het 'Movies that Matter' festival. De oogst van dit jaar over veiligheid:

De onverharde weg naar vrede

Een mooie film die opgenomen is in de vruchtbare bergen van Colombia. Het gaat over een dorp, een nabijgelegen basis van de voormalige gewapende opstandelingen en een vriendelijke Colombiaanse onderwijzer, Farid, die weet dat hij kanker heeft en dood zal gaan. In Colombia is, in de hoofdstad, de vrede getekend tussen de regering en de rebellen. In het kamp van de

rebellen weten ze niet goed wat ze daar mee aan moeten. Ze aarzelen of ze de wapens wel moeten neerleggen en het kamp oprollen. In het dorp hebben ze hun buik vol van plunderingen en beschietingen, nu eens door de rebellen, dan weer door legereenheden. Farid besluit dat hij, voordat hij sterft, er iets aan wil doen. Met een schriftje en een potlood loopt hij door het dorp om op te schrijven wat de mensen meegeemaakt hebben, en wie de dodelijke slachtoffers zijn van de oorlog. Al schrijvend komt hij tot de ontdekking dat hij moet gaan praten met de commandant van de rebellen. Hij laat zich daarheen brengen en wordt eerst door de bewaking afgescheept. Maar als de commandant zelf komt kijken, blijkt hij blij te zijn met het initiatief van Farid. "Als jullie ons uitnodigen om te komen praten, dan komen we", zegt hij. Farid gaat vol optimisme terug en probeert de dorpingen te overreden met de verzetsstrijders te praten over de toekomst. FARC guerrilla's Xiomara (27)

en Humberto (23) zijn geboren en getogen in Caldoño. Ze hebben hun families al jaren niet meer gezien, terwijl het kamp best dichtbij is. Komen ze terug? Zullen ze de slachtoffers van hun gewapende aanvallen horen en zien? Zien ze zichzelf als bevrijders van de mensen? De meeste dorpingen zien hen als moordenaars. De vrouwen tonen hun tweestrijd: ze zouden wel willen vergeven, maar ze zijn er niet klaar voor, het kan niet zomaar.

Een film om bij te huilen. Vooral omdat hij niet gespeeld is: hij is live opgenomen toen Farid aan het werk was, dat was niet vooraf gepland. Onder de schoonheid van de met groen bedekte bergen, waar je geniet van regen en zonneschijn in adembenemende natuuroppnames, ervaar je de spanning van het zoeken naar vrede in een situatie die nog lang niet opgelost is.

Congo Tribunal

De Zwitserse theaterregisseur Milo Rau organiseert een tribunaal ten zuiden van het Kivu meer in Congo. Het is een tribunaal zonder gezag maar wel compleet met een jury, getuigendes-kundigen en een aanklager. En ook twee rechters van het Internationaal Strafhof, die hij uitge-

nodigd heeft om hieraan mee te werken. Alles wordt gefilmd in drie dagen. Er is ook publiek. Het doel van het tribunaal is om de oorzaak vast te stellen van de massamoorden in de dorpen in de omgeving. Gaandeweg blijkt dat deze moorden, als momenten in een aanhoudende oorlog, vele vaders hebben. Vooral de mijnbouw die zonder belasting te betalen hele stukken grond vernietigt en vergiftigt krijgt aandacht. Met behulp van corrupte ambtenaren drukken ze de concurrentie van kleinere lokale mijnbedrijven weg. Maar ook de nationale politie moet het ontgelden: ze hebben zonder enig verder onderzoek naar de daders de doden in een massagraven laten leggen. De blauwhelmen, die in dat gebied vrede moesten handhaven, waren geroepen om in te grijpen maar beriepen zich op reglementen en kwamen niet.

Hoewel er wel vrouwen opgeroepen worden als getuigen en ook als deskundigen, krijgt de situatie van de vrouwen niet specifiek aandacht in het tribunaal. Dat is een misser in een mooie, spannende film over de vraag wie de oorlog in stand houden.

Annette Bool

Geweld hoort nergens thuis

Als vrouwen niet veilig zijn, kunnen ze niet tot hun recht komen. En kinderen die meemaken dat hun moeder geslagen wordt, groeien niet veilig op. Daardoor is de kans ook groter dat ze zelf hun problemen op gaan lossen met geweld. Het geweld tegen vrouwen moet dus stoppen, overal, ook hier in Nederland.

Marion Suijker is helemaal enthousiast als ze vertelt over het werk van haar organisatie, vrouwenopvang Rosa Manus in Leiden.

“Wij zijn lid van de Federatie Vrouwenopvang, en die is weer lid van het internationale netwerk van federaties voor vrouwenopvang. Voor ons werk zijn twee internationale afspraken heel belangrijk: Resolutie 1325 van de Veiligheidsraad en het Verdrag van Istanbul. Ooit is vrouwenopvang mogelijk gemaakt door vrijwilligers, bijvoorbeeld feministische

‘Het is ingewikkeld om in termen van slachtoffers en daders te spreken, omdat er altijd sprake is van een dynamiek’

groepen, of ook kerken. En nu, omdat we allemaal met elkaar verbonden zijn en ideeën met elkaar uitwisselen, hebben we de kennis kunnen delen die we in de praktijk opdeden met vrouwenmishandeling. We zijn daardoor in staat geweest om methodieken te ontwikkelen om geweld duurzaam te stoppen en waar mogelijk ook vroeg genoeg te signale-

Krista en Marion

ren om een veiligheidsplan te kunnen maken samen met de betrokken partijen. We weten wat we kunnen doen en wat we moeten laten, we zijn geprofessionaliseerd.”

“Onze primaire taak is veiligheid bieden. Omdat veiligheid een overheidstaak is, gebruiken wij procedures die afgesproken zijn met de Minister in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (volgens Europese afspraken uit het Verdrag van Istanbul). En natuurlijk werken we samen met de politie.”

Marions collega, Krista Batenburg, werkt al 15 jaar met plezier bij Rosa Manus. Ze vertelt hoe het gaat bij een intake.

“Een melding van huiselijk geweld of geweld in afhankelijkheidsrelaties komt bij ons binnen via de mensen zelf, via Veilig Thuis, via het wijk welzijnsteam, via familie, of via de politie. Om in te schatten hoe onveilig de situatie is, gebruiken we een standaard screening. We horen het verhaal van het slachtoffer, en

waar mogelijk ook van de dader.”

Krista geeft aan dat het overigens ingewikkeld is in termen van slachtoffers en daders te spreken, omdat er altijd sprake is van een dynamiek.

“Het kan acuut gevaarlijk zijn, maar vaak is het ook structureel onveilig. We nemen het natuurlijk altijd 100 procent serieus, maar de aanpak verschilt. Als uit de eerste veiligheidsscreening blijkt dat het dermate onveilig is voor de vrouw en de kinderen dat ze zelfs niet veilig zijn in ons opvangcentrum, dan brengen we ze naar een opvangcentrum in een andere stad; ook daarvoor zijn we lid van de landelijke federatie. Als het structureel onveilig is bieden we opvang aan in ons huis of ambulante hulp – waarbij ze thuis blijven wonen. Er kan dan eventueel wel een huisverbod komen, waarbij de dader voor een aantal dagen uit huis geplaatst wordt en de hulpverlening kan opstarten.”

Is het dan geen probleem dat jullie adres algemeen bekend is?

“Nee, ons adres is juist bekend om het mogelijk te maken dat mensen huiselijk geweld direct melden. We zijn 24 uur per dag bereikbaar: de receptie is altijd bezet, er is bewaking en we hebben noodbedden. De namen van de vrouwen in de opvang zijn niet openbaar. We beschermen hun identiteit.”

“Bij het intake gesprek – dat is wel tijdens kantooruren – proberen we zo praktisch mogelijk te zijn. Het is een bijzonder moment, waarin alle partijen gemotiveerd zijn om iets te doen. We vragen: Wat is er aan de hand? Wat is er gebeurd? Hoe reageert de familie? Heb je zelf kunnen kiezen voor je huwelijk? Hoe verloopt het geweld: is het acuut of sluipend? Hebben de kinderen het gezien? Dan brengen we in kaart wat de zorgen zijn, wat goed gaat en wat er moet gebeuren. We kijken naar psychisch welzijn, het netwerk om

de dader en het slachtoffer heen, de dagbesteding, de financiën. Op basis daarvan maken we direct een eerste veiligheidsplan: wat moet er gebeuren om op korte termijn voor veiligheid te zorgen. We doen dat zoveel mogelijk met slachtoffer en dader samen. Als het goed gaat maken ze time-out afspraken, dat wil zeggen: als de ruzie escaleert, hoe zorg je dan voor momenten waarop je er even uit kunt stappen? Soms is er sprake van psychiatrische problemen, dan moeten er ook andere dingen gebeuren natuurlijk.”

We vragen Krista of ze nooit onzeker is over wat ze moet doen. Ze glimlacht om de vraag, denkt even na.

“Weet je, je bent nooit zeker. Maar dat hoort erbij. De situatie verandert ook voortdurend, je moet bereid zijn de situatie telkens weer opnieuw te bekijken. Wij kunnen en moeten als professionals bijdragen, maar uiteindelijk gaat het om hoe zij het ervaren en wat zij eraan gaan doen. Want het duurzaam stoppen van geweld in een relatie kun je niet regelen of afdwingen: de mensen moeten er zelf aan

‘Je bent nooit zeker. Maar dat hoort erbij’

werken – zo mogelijk samen, maar in elk geval voor zichzelf. Ook de dader wil trouwens vaak wel dat het goed komt. En het slachtoffer aarzelt vaak heel lang voordat ze alarm slaat. De stap naar hulp is eng, vrouwen proberen vaak heel lang vol te houden en van alles te doen om het geweld te verdragen en te vermijden. Voor slachtoffers is het bespreken van de veiligheidssituatie op zich al een heel krachtig bewustwordingsmoment. Dan pas durven ze in te zien dat het niet normaal is om altijd bang te zijn, ook al hebben ze geprobeerd daaraan te wennen.”

Zijn ze dan in de opvang gemotiveerd om hun eigen leven op te pakken of eigenlijk meer murw en moe?

“Dat wisselt. De vrouwen hebben natuurlijk steun aan elkaar en we doen activiteiten met de kinderen om hen te helpen zich veilig te voelen en los te komen. En vervolgens hun weerbaarheid te versterken. In elk geval komt veiligheid eerst, en dan pas herstel. Je moet rekenen dat er heel veel praktische dingen geregeld moeten worden: gesprekken met instanties, financiële afspraken, de school van de kinderen, zoeken naar geschikte permanente behuizing, enz. Zes maanden is helemaal niet zo lang om dat allemaal voor elkaar te krijgen. Vooral slachtoffers die zichzelf aanmelden omdat ze het niet meer verdragen, zijn sterk. Ze zijn al een fase verder en willen vooruit.”

Hoe doen jullie de intake gesprekken met migranten die gebrekkig Nederlands spreken?

“Bij die gesprekken hebben we tolken nodig. We gebruiken een officiële organisatie hiervoor, omdat familie of kennissen niet altijd objectief zijn. Soms is het geweld ook gerelateerd aan eerkwesties of eenzijdige huwelijksafspraken.”

Wat heeft jou gemotiveerd om dit werk te doen?

“Ik heb altijd al hulpverlener willen zijn, en hier kan ik dat voluit beleven. Ik heb daar ook voor gestudeerd, maar van wat ik geleerd heb in de praktijk is er één ding het belangrijkste: de bejegening. Om te kunnen helpen moet je lef hebben, je moet kunnen analyseren, maar je conclusies ook voortdurend durven toet-

sen aan de veranderingen die het slachtoffer zelf doormaakt. De manier waarop je een ander bejegt maakt alle verschil. Dat kun je alleen in de praktijk leren, door steeds waar te nemen wat wel en wat niet helpt. En daarover na te denken, natuurlijk.”

Vraag aan Marion: krijgen jullie voldoende steun voor jullie werk?

“Ons werk voor veiligheid is landelijk geborgd door het Rijk en regionaal en lokaal door gemeenten. We hebben daarvoor mandaat en worden daarvoor betaald. Eigenlijk vervullen we een soort brandweerfunctie in onveilige situaties. Maar wij proberen het verschil te maken door te werken aan duurzame veiligheid – dat de mensen niet terugvallen in oude patronen. Afspraken en convenanten zijn daarvoor echt niet voldoende. En we weten ook uit onderzoek dat huiselijk geweld intergenerationeel is. Dat wil zeggen: kinderen kopiëren die patronen vaak weer als ze volwassen zijn. We doen ons best dat te doorbreken. Maar ja, daar is dan weer geen geld voor.

‘In elk geval komt veiligheid eerst, en dan pas herstel’

Gelukkig krijgen we projectgeld van Stichting Kinderpostzegels voor activiteiten met kinderen. Het werk met daders verwijzen we naar Stichting de Waag. Zij bieden gespecialiseerde zorg voor mensen met grensoverschrijdend of strafbaar gedrag, geweldig belangrijk. En we hebben natuurlijk ook een Vereniging Vrienden van Rosa Manus, waarmee we burgers oproepen ons financieel te steunen.”

Joke Oranje en Thea Vermeiren

Links: Het werken met kinderen levert dit bijzondere schilderij op

Tekeningen gemaakt door één van de vrouwen in het opvanghuis

Profiel van Rosa Manus en van de nationale en internationale netwerken van opvanghuizen

Vrouwenopvang Rosa Manus biedt veiligheid en begeleiding aan vrouwen en kinderen die slachtoffer zijn van ernstig huiselijk geweld. Dit gebeurt soms in de opvanglocatie en steeds vaker ambulantly. Naast veiligheidskwesties is er, vrijwel altijd sprake van complexe problematiek op het gebied van opvoeding, schulden of andere problemen. De hulpverlening van Rosa Manus is procesmatig en toekomstgericht, de vraag van de cliënt is het uitgangspunt. Er wordt uitgegaan van de kracht van vrouwen en hun probleemoplossend vermogen. Ook de kinderen krijgen sinds een paar jaar structurele begeleiding.

Rosa Manus is lid van het landelijk netwerk Vrouwenopvang, dat bestaat uit 20 instellingen verspreid over het land. Jaarlijks zijn 200.000 volwassenen slachtoffer van ernstig huiselijk geweld. Ruim 118.000 kinderen maken huiselijk geweld mee. Er vallen 50 dodelijke slachtoffers per jaar. Jaarlijks worden door het netwerk meer dan 16.500 mensen geholpen.

In 2009 maakten 23 nationale netwerken van opvanghuizen uit 17 landen een afspraak om een wereldwijde netwerk van opvanghuizen voor vrouwen (GNWS) op te richten op basis van de leuze: “een wereld waarin vrouwen en hun kinderen vrij van geweld kunnen leven”. In 2015 organiseerde de Nederlandse afdeling de 3e Wereldconferentie van Women’s Shelters in den Haag. De conferentie werd bijgewoond door 1.000 mensen uit 115 landen. Sprekers waren onder meer Koningin Maxima van Nederland, Kroonprinses Maria van Denemarken en Hollywood-actrice Ashley Judd. Naast vele sprekers was de conferentie er vooral op gericht om veel “survivors” van huiselijk geweld hun verhalen te laten vertellen, onder de noemer “I am that women.”

Berechting van seksueel geweld

De wereld heeft op 13 oktober 2000 afgesproken dat seksueel geweld tegen vrouwen als oorlogswapen een misdaad tegen de menselijkheid is. Massaverkrachtingen in oorlogssituaties zijn daarom strafbaar en moeten berecht worden. Die afspraak is vastgelegd in Resolutie 1325 van de VN Veiligheidsraad. Een goede en nuttige regeling. Maar hoe staat het met de uitvoering?

Een samenleving is pas veilig als misdadigers berecht worden, de slachtoffers gehoord, en genoegdoening wordt voltrokken. Uiteindelijk wordt vergeving en verzoening pas reëel als we in staat zijn vast te stellen wat de misdaad is. In dit artikel belichten we enkele van de organisaties die zich hiervoor inzetten.

Het CRSV (Conflict-gerelateerd Seksueel Geweld) netwerk in Nederland

In oktober 2017 verscheen het eerste themanummer van dit tijdschrift. Het ging over seksueel geweld in gewapende conflicten. Naar aanleiding van dat nummer heeft de organisatie Impact¹, die zich gespecialiseerd heeft op het bestrijden van mensenhandel, een tiental organisaties in Nederland uitgenodigd om een netwerk te vormen om samen te werken aan alles wat nodig is om de rechtsgang bij seksueel geweld in conflicten mogelijk te maken. Want het is niet eenvoudig. Er is geen internationale ervaring met het berechten van seksueel geweld bij oorlogshandelingen, waardoor dit delict nogal eens over het hoofd gezien wordt. Er is geen wetboek waarin de strafmaat bepaald wordt. Het is een lange weg om getuigen te identificeren en te laten getuigen. Degenen die verantwoordelijk zijn voor massaverkrachting hebben vaak een machtspositie en zijn moeilijk te arresteren. Er is sprake van trauma bij slachtoffers. Er zijn geen voorzieningen of sociaal vangnet voor

Mama Lambert

kinderen die uit verkrachting geboren zijn. Dit alles bij elkaar heeft de rechtsgang tot nu toe zeer belemmerd, zowel in de landen zelf als internationaal.

Eén van de organisaties uit het netwerk is **Mukomeze**, opgericht door Mama Lambert uit Rwanda en in Nederland vertegenwoordigd door IMPACT. Mama Lambert heeft zich tijdens de genocide schuil gehouden in de bossen en heeft daar een kindje geboort, een jongen die de naam Lambert kreeg. Toen

ze uit haar schuilplaats kwam bleek hoeveel familie er vermoord was. Veel overlevenden waren dusdanig in shock dat ze niet wilden praten over wat er gebeurd was. Maar zij besloot om wel te praten, ter wille van haar kind. Ze verving haar eigen naam door 'Moeder van Lambert', om duidelijk aan te geven wie ze was: een overlevende van de genocide. In die hoedanigheid heeft ze gesprekskringen opgericht en slachtoffers aangespoord om te getuigen. Met haar stichting zet ze zich in voor steun aan wesen van de massamoord in Rwanda, en organiseert ontmoetingen voor kinderen die geboren zijn uit verkrachting.

In dit nummer gaan we in op het werk van drie van de organisaties uit het netwerk:

De **International Federation of Reproduction Rights Organisations** is een vereniging van artsen die gezondheid benaderen vanuit een mensenrechtenperspectief. Ze werken momenteel aan een supplement bij het Istanbul protocol, dat is een internationaal vastgestelde handleiding voor het documenteren van martelingen. Het IF-HHRO voert ook actie tegen genitale verminking (vrouwenbesnijdenis).

De organisatie **REDRESS** dringt bij het Internationaal Strafhof aan op het betrekken van de slachtoffers bij de definitie van de misdrijven. Ze zet zich ook in voor een fonds voor genoegdoening voor overlevenden van zulke misdrijven.

De derde is **Stichting Equator**, daar werken deskundigen aan psychiatrische behandeling en psychosociale zorg voor getraumatiseerde vluchtelingen en slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Ze doen ook onderzoek op dat gebied.

Joke Oranje

1 www.impact-now.org

Rechten van overlevenden

“Ik weet dat er overal slachtoffers zijn, maar de door Joseph Kony ontvoerde kinderen in Oeganda hebben al te lang gewacht op gerechtigheid en de wereld mag ze niet vergeten”.

In opdracht van REDRESS en in samenwerking met de Nederlandse NGO Impunity Watch heeft Lorraine de situatie onderzocht van de slachtoffers van de guerrillagroep Lord's Resistance Army, die geleid werd door Joseph Kony. Terwijl Kony in eerste instantie beweerde te vechten tegen onderdrukking door de overheid, keerde het LRA zich naar verluidt tegen Kony's eigen aanhangers, om het Acholi-volk te 'zuiveren' en van Oeganda een theocratie te maken. Kony is door overheidsinstanties beschuldigd van het ontvoeren van 66.000 kinderen om kindsoldaten en seks-slaven te worden. Twee miljoen mensen moesten vluchten in de periode van 1986 tot 2009. Kinderen in het risicogebied sliepen niet meer thuis, maar in grote bewaakte schuren. Kony werd in 2005 aangeklaagd voor oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid door het Internationaal Strafhof in Den Haag, maar hij heeft zich schuilgehouden en is tot nu toe niet gevangen genomen.

In het onderzoek wordt gekeken naar de effectiviteit van vervolging en rechtsspraak in Oeganda, in vergelijking met Guatemala. In beide landen is sprake van corruptie, gebrek aan politieke wil om de schuldigen te vervolgen en een verzwakt rechtssysteem. In beide landen is sprake van formele rechtsspraak gebaseerd op nationale wet-

Lorraine Smith van Lin is een Jamaicaanse juriste met brede ervaring in de situatie van slachtoffers van seksueel geweld. Ze ontdekte als officier van justitie in Jamaica dat het moeilijk was om daders te berechten voor seksuele misdrijven. Ze is zich gaan specialiseren in internationaal recht en kwam te werken bij de International Bar Association in Den Haag, waar ze opdrachten kreeg van het Internationaal Strafhof om misdaden tegen de menselijkheid, genocide en oorlogsmisdaden te volgen. Lorraine werkt nu voor de non-gouvernementele organisatie REDRESS. Het doel van Redress is om regelgeving te ontwikkelen rond genoegdoening van slachtoffers voor de schade die ze geleden hebben. Dit wordt 'reparation' genoemd.

geving, en daarnaast informele rechtsspraak volgens het stammenrecht. Lorraine onderzocht de mogelijkheden om slachtoffers weerbaarder te maken, zodat ze samen hun wettelijke rechten kunnen claimen.

"Ik heb al veel van de wereld gezien", zegt Lorraine, "maar de situatie in Oeganda heeft me bijzonder aangegrepen. Ik heb daar met veel mensen gepraat over wat ze doormaakt hebben en nog steeds doormaken. De kinderen die destijds ontvoerd zijn en deels ook weer teruggekomen in hun eigen gemeenschappen zijn nu volwassen. Velen van hen zijn nog steeds niet zelfstandig, hebben weinig kansen op de arbeidsmarkt en vertonen agressief en angstig gedrag. De relatie met hun familie is vaak verstoord door hun oorlogsverleden, hetzij door hun eigen gedrag, hetzij door harde oordelen van de omgeving over hun rol in de oorlog. Een aantal van die kinderen hebben als kindsoldaat hun eigen ouders moeten doden. Er zijn mensen die hen nog steeds zien als moordenaars."

"Ze vertelden me dat allerlei internationale organisaties langs geweest waren om foto's te maken en getuigenissen op te nemen, maar de meeste zijn daarna weer naar de volgende crisis gegaan en hebben hen aan hun lot overgelaten. Joseph Kony is beschuldigd maar niet berecht, er is geen geld voor de slachtoffers, er is geen geld voor rechtsspraak, de overlevenden zijn niet georganiseerd en worstelen met hun identiteit. Om nog maar niet te spreken van alle kinderen die destijds geboren zijn in seksuele slavernij en die nu geen netwerk hebben van familieleden die hen vooruit willen helpen. Ze worden uitgescholden en behandeld als 'Kony children'."

"Ik moet bekennen, op een gegeven moment was ik zo van streek tijdens mijn missie aan Oeganda, zo boos en ontgoocheld over het rechtssysteem, dat ik zelf even niet meer verder kon. Het ergste is natuurlijk dat de

overlevenden uit dit mensonterende drama niet gehoord worden en soms zelfs hun eigen geschiedenis niet kennen. Ze zijn als slachtoffers behandeld en niet als mensen die het recht hebben om eisen te stellen vanwege de schade die ze geleden hebben. Daardoor is hun eigen weerbaarheid ontkracht. Verder zijn er nog steeds onbehandelde medische gevolgen van de oorlog: kogels in het lichaam, geamputeerde ledematen, fistels. Er zijn ook geen voorzieningen voor psychosociale ondersteuning. Tenslotte zijn er ook problemen met erfrecht. Omdat je ontvoerd was hebben anderen het land ingenomen dat jouw erfdeel was – je kunt geen aanspraken laten gelden." "Ondanks alle uitdagingen, word ik altijd wel geïnspireerd door de Oegandese overlevenden, omdat ze hoopvol blijven dat hun situatie zal verbeteren. Tegelijkertijd is Oeganda wel op hoog niveau bezig met een gedetailleerd en goed doordacht programma voor na-oorlogse overgangsjustitie (transitional justice). Het programma bevat een volledig

overzicht van oplossingen en procedures. Het is een degelijk en ambitieus voorstel, en waarschijnlijk van grote waarde voor de Afrikaanse Unie, maar het duurt natuurlijk te lang voor de mensen om wie het gaat. De kinderen die toen ontvoerd werden zijn nu in de 30 – en nog steeds hebben ze hun leven niet normaal weer op kunnen pakken."

"Leerzaam is de situatie in Oeganda zeker wel. Het Internationale Strafhof is nu bezig met het proces van Dominic Ongwen, een van de aanvoerders bij de LRA van Kony. Zodra hij veroordeeld is, kunnen zijn slachtoffers een vergoeding krijgen. We adviseren dat er bij zulke veelomvattende misdaden aan een herstellfonds gewerkt wordt dat noodzakelijke onkosten voor de meest urgente herstelmaatregelen kan voorschieten terwijl het proces nog loopt. Want zo'n proces kan tientallen jaren duren, en dat is echt te lang."

Joke Oranje

REDRESS is in 1992 opgericht door Keith Carmichael, een overlever van grove mensenrechtenschendingen. Keith werkte als zakenman in het Midden-Oosten toen hij van 1981 tot 1984 zonder aanklacht of proces werd geïnterneerd. Drie maanden lang werd hij vastgehouden in eenzame opsluiting. Gedurende 857 dagen van willekeurige detentie, werd Keith onderworpen aan grove mishandeling. Zijn wervelkolom was ernstig beschadigd. Hij leed voor de rest van zijn leven aan de lichamelijke gevolgen daarvan en aan aanhoudende symptomen van posttraumatische stressstoornis. Na zijn vrijlating besefte Keith dat er geen gespecialiseerde organisatie bestond die overlevenden van martelingen hielp om schadeloosstelling te krijgen. Hij zag in dat, hoewel het recht op schadevergoeding in de wet gegarandeerd is, de praktische problemen bij het verkrijgen ervan het onmogelijk maken voor de meeste overlevenden om er een beroep op te doen. REDRESS is zich steeds meer gaan specialiseren in het recht van slachtoffers om aan te geven wat de gevolgen zijn van marteling, en de rechtsgang daarover te informeren.

Dat je letsel gezien wordt door de arts geeft veiligheid

Je ziet ze vaak op TV: forensische artsen die vaststellen wat de verwondingen zijn van een slachtoffer van geweld. Ze lijken daar vaak wat afstandelijk als pure expert aanwezig te zijn in een menselijk drama. Maar Maartje Goudswaard is heel anders. We praten en raken maar niet uitgepraat over wat geweld en angst doet met je lichaam, met je kinderen, met de cultuur, met de dader en hoe wetgeving en berechting in elkaar zitten. In dit artikel kijken we naar een aantal veiligheidsdilemma's aan de hand van haar ervaringen.

Maartje Goudswaard is opgeleid als tropenarts en begon haar loopbaan in een districtshospitaal in Zuid-Afrika, in het thuisland Transkei. Daar werd ze geconfronteerd met ziektes en beschadigingen die bewust aangebracht waren door anderen: ze had te maken met allerlei problemen op het gebied van seksuele gezondheid van moeders, met HIV/Aids, met verkrachtingen en met ernstige ontstekingen aan de penis van jongens, veroorzaakt door initiatierituelen en besnijdenis in de bush. Ze merkte dat het leven in de Transkei niet veilig was en dat de rechtspraak niet functioneerde voor de zwarte bevolking. Als arts is het je taak en roeping om schade te herstellen, maar als de omgeving systematisch schadelijk is, wil je méér doen. En dan worstel je met het gevoel dat je zo weinig kúnt doen om onderliggende oorzaken weg te nemen.

Eenmaal terug in Nederland werkte Maartje bij het Instituut voor Mensenrechten en Medisch Onderzoek. Het ging om asielzoekers die een medisch onderzoek nodig hadden voor hun asielaanvraag. Artsen moesten signaleren of er littekens waren van marteling. Naast vervolging op basis van ras, religie of deel uitmaken van een vervolgte minderheid, worden tekenen van marteling be-

schouwd als een manier om vast te stellen dat de vluchteling inderdaad onveilig is in zijn/haar land. Maartje volgde de opleiding voor forensisch arts en moest wennen aan het idee dat je als arts niet ingezet wordt om iemand te genezen, maar om bewijs te leveren in juridische processen. Belangrijk is dat wel. Het vaststellen van zichtbaar letsel betekent ook dat je psychische schade en verborgen, chronische kwetsbaarheid kunt signaleren. De arts staat onder spanning om juridisch sluitend bewijs te leveren van mishandeling, maar moet ook de tijd nemen om naar het verhaal van het slachtoffer te luisteren en het niet – instinctief – af te houden.

Bewust aangebracht letsel

We schakelen in ons gesprek weer even over naar de situatie in oorlogsgebieden. Ook daar is het fundamenteel dat bewust aangebrachte schade aan gezondheid gerapporteerd wordt, zoals ontvoering van minderjarigen, massaverkrachtingen, aanvallen op gezondheidsinstellingen, schietincidenten, en roof van medicijnen en voedsel. Organisaties zoals het Rode Kruis of lokale artsen in klinieken kunnen dit soort schade vaak niet documenteren en rapporteren zonder zichzelf en hun staf direct in gevaar te brengen. Artsen zonder

Grenzen doet het wel, maar moet dan ook accepteren dat soms het werk gehinderd wordt of dat klinieken gesloten moeten worden. Voor documentatie die gebruikt wordt in de rechtsgang gelden kwaliteitsstandaarden, die precies omschreven zijn.

De GGD in Amsterdam heeft ook te maken met genitale verminking, dat wil zeggen, besnijdenis van meisjes. In Nederland is besnijdenis van meisjes kindermishandeling en dus strafbaar. Er wordt bijvoorbeeld op gelet bij consultatiebureaus. Die krijgen een pop-up in de computer als de ouders van een meisje uit een land komen waar besnijdenis veel voorkomt. Ze moeten het dan vragen aan de ouders en uitleggen dat het in Nederland niet mag. Hoe vaak het dan toch gebeurt is eigenlijk niet na te gaan, mensen zullen daar niet eerlijk antwoord op geven. Er is door de

GGD en Veilig Thuis Amsterdam een kaart ontwikkeld waarop een arts of verpleegkundige in één oogopslag kan zien hoe het risico onderkend kan worden en wat dan gedaan moet worden. Er wordt ook voorlichting gegeven door sleutelpersonen uit de gemeenschappen, bijvoorbeeld uit Somalië, Eritrea, Iran, Irak, Ethiopië.

De contactpersonen wijzen ook op het speciale wekelijkse VGV-spreekuur dat de GGD ingesteld heeft voor nazorg bij genitale verminking waar volwassen vrouwen last van hebben. Het is laagdrempelig en begint bij verpleegkundigen die de klachten inventariseren. Dit is een cultureel sensitief onderwerp, dus als een vrouw ermee naar het spreekuur gaat is dat al een grote stap. Maar het is ook gevoelig omdat deze vrouwen zich eraan gewend hebben om de pijn en de last

te verdragen die door genitale vermindering zijn ontstaan, zoals problemen bij het plassen. Ze praten er normaal niet over, het is een taboe. Als er lichamelijke klachten zijn, worden de vrouwen doorverwezen naar een gynaecoloog, om de schade te herstellen. Maar langdurig verdragen van pijn veroorzaakt mogelijk ook andere klachten, daarvoor wordt hulp ingeschakeld van een seksuoloog of een psychotherapeut. Samen met besneden vrouwen die geholpen zijn door dit spreekuur is ook een TV programma gemaakt om te laten zien dat herstel mogelijk is, en hoe belangrijk dat kan zijn.

Maartje is een van de GGD artsen voor het spreekuur voor letselschade. Als mensen aangifte van mishandeling doen bij de politie worden ze daarnaar verwezen voor het in kaart brengen van het letsel voor de bewijslast. Maar ook mensen die geen aangifte willen doen bij de politie – omdat ze extra kwetsbaar zijn – kunnen daar sinds 2017 terecht om het letsel vast te laten stellen door de arts. Dit zogenoemde ‘letselspreekuur plus’ is opgezet omdat er meer behoefte was aan een laagdrempelig onderzoek bij kwetsbare personen. Soms, wanneer nodig, gaat de arts ook naar hen toe. Daarmee krijgen ze een juridisch geldig document in handen dat ze kunnen gebruiken voor een juridische procedure, meestal een strafzaak maar het kan ook van belang zijn bij een uit huis plaatsing, een straatverbod, of voor andere zaken. Zo’n document is een belangrijk uitgangspunt voor hulpverlening of juridische bescherming.

Stress als gevolg van letsel

Toch gaat het niet alleen om de bewijslast. Voor slachtoffers is het ook belangrijk dat ze gehoord en gezien worden. Daarmee wordt de acute angst en onzekerheid minder. Medisch gezien kan het lichaam het geweld en de stress ‘vasthouden’. Als dat te lang duurt

kunnen daardoor andere klachten ontstaan. Goede nazorg voor slachtoffers en de juiste behandeling is daarom belangrijk, hiervoor wordt vanuit de politie of het letselspreekuur verwezen naar de huisarts of slachtofferhulp. Het kan nodig zijn om voor ontspanning te zorgen, zodat de lichamelijke stress wordt verminderd en het leven weer opgepakt kan worden.

Ook daders kunnen overigens baat hebben bij meer bewustzijn van stress in het lichaam en ontspannende lichamelijke activiteiten, bijvoorbeeld yoga, kunnen daarbij helpen. Yoga lessen in de gevangenis kunnen een positief resultaat hebben op het gedrag van gedetineerden. Maartje is betrokken bij de stichting Prison Yoga Nederland die yoga in de gevangenis organiseert. Het is bekend dat het straffen van daders van geweld niet erg effectief is. Natuurlijk moet de samenleving beschermd worden tegen grensoverschrijdend gedrag. En natuurlijk mag er geen loopje genomen worden met wetten die we samen hooghouden. Maar daarnaast is het rehabiliteren van daders belangrijk om herhaling te voorkomen.

‘Meisjesbesnijdenis is kindermishandeling en dus strafbaar’

Forensische geneeskunde is een vak dat nog in ontwikkeling is, er kan nog veel verbeterd worden, aldus Maartje. Er zijn goede ontwikkelingen op landelijk niveau, zoals het uitbreiden van forensische expertise bij kindermishandeling en een meer uitgebreide opleiding voor forensisch artsen. Dat zal de rechtsgang ten goede komen en bijdragen aan meer veiligheid in de samenleving.

Joke Oranje

Yes voor het leven!

In 2005 heeft Janny Beekman het initiatief genomen om samen met enkele Afghaanse vrouwen in Nederland, een huis te openen in Kabul (Afghanistan) voor vrouwen die door hun familie verstoten zijn en geen ander sociaal of economisch vangnet hebben. Het werd de Stichting Nahid.

Van 2006 tot 2013 zijn in het huis 34 vrouwen en hun 81 kinderen opgevangen. Op het moment van sluiting (februari 2013) werd het bewoond door 6 vrouwen en 17 kinderen. Vanwege het wegvallen van de helft van de inkomsten en vanwege de hoge inflatie in Afghanistan zag de stichting geen kans meer om het huis in stand te houden. De vrouwen die er tot het einde toe woonden hebben met behulp van de directrice van het vrouwenhuis nu allemaal zelfstandige woonruimte gevonden. Hun huur (en de brandstof voor de winter) wordt door de stichting Nahid betaald. Voor hun verdere levensonderhoud kunnen de vrouwen nu zelf zorgen.

Alle kinderen gaan naar school. Alle kinderen ouder dan 12 jaar gaan naar Engelse les en naar computerles. Het oudste meisje, Sumaya, is in 2018 afgestudeerd als bouwkundige en de oudste jongen heeft zijn studie economie afgerond. Zij volgt nu ook een cursus Engels, waardoor we nu af en toe per email contact kunnen hebben.

Op 19 januari 2019 schreef Sumaya: “*The situation in Kabul is not good, but we try to live. Yes, we travel by bus. especial me every day I go to office by bus. sometimes Taliban suicide attack, but we don't know when they explode. Yes, women can go there is nothing to forbid them from working. No, now women*

didn't wear a burka. they just wear a scarf because the government of Afghanistan forbids wearing of a burka. Thank you for supporting us. Yes, it is not easy but my mother and other women are strong.”

Ondanks de sluiting in 2013 is Nahid wel verder gegaan met het gebouw. We hopen er op termijn een bedrijfsverzamelgebouw van te maken. Op de tweede verdieping zal dan weer een vrouwenopvang mogelijk worden. De stichting blijft zich ook inzetten voor het creëren van werkgelegenheid voor vrouwen in de door mannen gedomineerde samenleving in Afghanistan.

Voor het geplande naaiatelier staat alles klaar, maar het vervoer van de vrouwen blijft een probleem vanwege de gevaarlijke situatie in Kabul. We blijven hopen en proberen. Wel kwam het idee van de twee oudste jongens die de school hebben afgerond, maar niet naar de universiteit kunnen gaan en geen werk kunnen vinden, een ijscokar aan te schaffen, zodat ze daarmee tijdens de zomermaanden iets kunnen verdienen. Zo komen er toch enkele initiatieven van de grond. Wij ondersteunen die graag.

Jannie Beekman

Meer weten over de situatie van vrouwen in Afghanistan, neem dan contact op met nahidfoundation@gmail.com http://www.nahid.nl/site_cms/nl/2/over-deze-site.html

Mensenhandel: als je eruit stapt...

De Equator Foundation is een erkende geestelijke gezondheidszorg organisatie voor psychosociale zorg en psychiatrische behandeling. Hun specialisme is voorlichting en behandeling voor slachtoffers van mensenhandel en bij ongedocumenteerden in Nederland in het algemeen. Ze combineren hun professionele deskundigheid met creatieve en flexibele oplossingen voor een groep die hoe dan ook buiten allerlei regels en gangbare zorgpaden valt.

Rina Ghafoerkhan is een jonge psychologe die zich 6 jaar geleden met overtuiging gemeld heeft bij de Equator Foundation na een stage bij Stichting Centrum '45 en therapeutisch werk in Oeganda, in Palestina, en in Syrië bij Artsen zonder Grenzen. "Wat wij belangrijk vinden", begint Rina, "is dat juist deze kwetsbare groep mensen toegang heeft tot specialistische psychische zorg. Bij psychiatrische problemen leggen we, naast trauma-gerichte therapie, zoveel mogelijk nadruk op mogelijkheden van herstel. Bij mensenhandel gaat het meestal om mensen die onder valse voorwendsels naar Nederland zijn gehaald om als sekswerkers ingezet te worden. Ze kennen niemand, ze hebben nauwelijks een netwerk en hun levensverwachtingen zijn verstoord. Hoewel een aantal van hen die uit angst voor represailles en onbekendheid met onze samenleving niet goed aankomen binnen hulpverleningsinstanties, zijn de meeste mensen waarmee wij werken blij met het behandelaanbod dat wij kunnen bieden. Ze worden geplaatst bij het Amsterdamse Coördinatiecentrum Mensenhandel van HVO-Querido, meestal via de politie. Naast allerlei praktische zaken die dan geregeld moeten worden, doen ze ook mee aan een voorlichtingscyclus die wij op de opvanglocatie aanbieden. De voorlichting gaat over zelfzorg en over emotie-regulatie. De voorlichtingsgroepen zijn of in het Engels, of

in gemengde setting met meerdere talen." "Deze mensen kunnen veel steun aan elkaar hebben, en dat proberen we te versterken. Tijdens deelname aan de cyclus wordt duidelijk of er psychiatrische problemen zijn, zoals post-traumatische stress of neerslachtigheid. In dat geval komt er een intake bij onze medewerkers en gaan we een individuele behandeling in. Vaak is deze individuele behandeling gericht op het verwerken van seksuele traumatiserende ervaringen uit het verleden. Ook maken we gebruik van psychomotorische therapeutische oefeningen en werken we in groepen aan veerkracht en toekomstoriëntering. Gaandeweg komen we dan mogelijk ook op onderwerpen zoals seksualiteit en intimiteit."

Is het moeilijk voor vrouwen om weg te komen uit de seksindustrie?

"Wij zien de vrouwen die ontsnapt zijn of uit de seksindustrie gestapt zijn, dus het is lastig om uitspraken te doen over de vrouwen die erin blijven. Wat wij grofweg zien is een groep vrouwen uit West-Afrika, die uit een extreme armoedesituatie komen en vaak weinig opleiding hebben genoten. Ze worden met dreigementen seksueel uitgebuit en ontsnappen zodra ze de kans krijgen. Soms zijn ze zwanger of hebben al kinderen, bijvoorbeeld in het land van herkomst. Daarnaast zien wij een groep vrouwen die voorafgaand aan de sek-

suele uitbuiting een romantische relatie hadden met de uitbuiters of bewust voor seksueel werk gekozen hebben, bijvoorbeeld vrouwen uit Oost Europa - maar die slecht behandeld worden, onvoldoende betaald krijgen en zich gevangen voelen. Het is een illusie dat mensenhandel uit te bannen is, zeker vanuit gebieden waar extreme armoede, vervolging, conflict en oorlog plaatsvindt. Mijn inschatting is dat de vrouwen die wij zien het puntje van de ijsberg zijn. Het is nu eenmaal een misdaad waarmee grof geld verdiend wordt en de kans op vervolging is klein. De meeste vrouwen die wij zien hebben geen verblijfsdocumenten en ze hebben hier ook niemand om op terug te vallen; dit maakt ze kwetsbaar om opnieuw slachtoffer te worden."

Equator Foundation

Equator Foundation is een TOPGGz-erkende organisatie, onderdeel van Arq Nationaal Psycho-trauma Centrum, voor psychiatrische behandeling en psychosociale zorg, onderzoek en kennisoverdracht. Hun activiteiten richten zich sinds 2003 in Nederland op slachtoffers van mensenhandel en (recent) seksueel geweld en getraumatiseerde vluchtelingen en (uitgeprocedeerde) asielzoekers. Equator streeft naar het gelijktijdig bevorderen van mentaal herstel en sociale binding. Via wetenschappelijke onderzoek wordt getracht beter inzicht te krijgen in de psychologische behoeften en passende zorg voor slachtoffers van mensenhandel en ongedocumenteerden. Tevens wordt gekeken naar processen van seksuele her-victimisatie en de invloed van dagelijkse stress op persoonlijk herstel.

Op jullie website staat dat jullie ook samenwerken met theater Frascati. Kun je daar iets over vertellen?

"O ja, dat is een geweldig initiatief van mijn collega Jetske van Heemstra, in samenwerking met Frascati en regisseurs Elike Roovers en Rutger Esajas van DeGasten. Meestal worden ongedocumenteerden en slachtoffers van mensenhandel benaderd vanuit hun klachten en trauma's. Het mooie van deze samenwerking is dat ze aangesproken worden op hun kracht: we willen hun gezonde kant uitlichten, dat helpt bij het herstel. Velen van hen doen het heel goed in het theater. Afgelopen zaterdag was er een uitvoering, het was helemaal uitverkocht.

Een krantenbericht: *'Het was donker in zaal 4 van het Amsterdamse theater Frascati, op een paar spots na. Daarin stonden vijf spelers, half in het donker, half in het licht. Ze voerden een choreografie uit met hun handen: wrijven, de vingers in elkaar laten grijpen, hard met de vuist op de platte hand slaan. Wat die handen hebben meegemaakt, is een van de leidraden van 'Let there be light', een voorstelling waarvoor Theatergroep DeGasten met een groep patiënten van Equator Foundation werkt. De dertien spelers zijn getraumatiseerde vluchtelingen en asielzoekers, een deel is slachtoffer geworden van mensenhandel.'*

"Ik vond het in elk geval fantastisch. Het legt hopelijk een verbinding tussen deze mensen en een breder Nederlands publiek."

Toolkit Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid

Van resolutie tot handvatten

In 2019 presenteerde de Nederlandse Vrouwen Raad (NVR) een toolkit met handvatten waarmee je als organisatie actief kunt worden omtrent het onderwerp Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid. De toolkit bevat een stappenplan voor het organiseren van een bijeenkomst en een quiz die tijdens de bijeenkomst gebruikt kan worden.

In de loop van 2015 en 2016 verschenen persberichten en rapporten over vrouwen en meisjes die tijdens hun vlucht in de grenslanden van de Europese Unie blootgesteld werden aan uitbuiting, seksueel geweld en gebrek aan veiligheid. Deze berichten leidden tot het indienen van een resolutie door drie Nederlandse vrouwenorganisaties tijdens de 28ste Wereldconferentie van de Country Women of the World (ACWW) in 2016. De resolutie werd wereldwijd en unaniem aangenomen. In Nederland werd de resolutie opgepakt door 5 vrouwenorganisaties (NVVH-Vrouwennetwerk, Vrouwen van Nu, Passage, Zonta Nederland en NVR). Ze organiseerden het symposium “Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid” om een scherper inzicht te verkrijgen in de wijze waarop de veiligheid van vrouwen en meisjes in de vluchtelingenopvang gewaarborgd en vergroot kan worden. Dit leidde vervolgens tot het Manifest Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid, dat in maart 2018 werd gepresenteerd en dat 7 aanbevelingen omvat op de diverse terreinen waar de vrouwen en meisjes in de vluchtelingenopvang mee te maken krijgen in Nederland.

Een van de aanbevelingen is om vrouwenorganisaties op lokaal niveau te betrekken bij beleids- en productontwikkeling betreffende de opvang van vrouwelijke vluchtelingen. In gemeenten hebben vrouwenorganisaties een belangrijke maatschappelijke rol. Ze func-

tioneren als een sociaal netwerk. Het is zeer wenselijk dat zij actief betrokken worden bij de ontwikkeling van beleid en van producten gericht op de veiligheid van vrouwen en meisjes in opvang- en asielzoekerscentra en daarna bij hun maatschappelijke integratie. Om deze aanbeveling handen en voeten te geven werd de toolkit Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid ontwikkeld, een concreet middel waarmee in Nederland op lokaal niveau gewerkt kan worden aan een wereldwijd probleem.

Anjo Kerkhofs

U kunt de toolkit downloaden op de website van de NVR, www.nederlandsevrouwenraad.nl, zoeken op Toolkit Vrouwen Vluchtelingen Veiligheid.

Stichting Sobriëtas is een kleinschalig subsidiefonds, dat sinds 1895 bestaat. Jaarlijks ondersteunt de stichting een aantal activiteiten en projecten die aansluiten bij haar doelstelling: het bevorderen van een geest van leven in eenvoud.

Sobriëtas heeft het vorige nummer van Gender en Duurzame Vrede met als thema ‘Geld’ mede-gefinancierd, waarvoor onze hartelijke dank!

Voor meer informatie: www.sobrietas.nl

Het tijdschrift Gender en Duurzame Vrede is een uitgave van de Vereniging Platform Vrouwen & Duurzame Vrede. Dat is een lobby-netwerk van 12 organisaties en circa 280 leden. Dit zijn vrouwen- en vredesorganisaties, waaronder organisaties van vrouwen uit landen in gewapend conflict. Ze zetten zich in voor een integrale uitvoering van de Veiligheidsraadsresolutie 1325, voor de rechten van vrouwen en minderheden en voor een duurzaam veilige wereld. Het Platform is ondertekenaar van het Nationaal Actieplan 1325. Zie voor meer informatie www.vrouwenenduurzamevrede.nl.

Gender en Duurzame Vrede is een uitgave van het Platform Vrouwen & Duurzame Vrede.

REDACTIE: Elma Doeleman (hoofdredacteur), Joke Oranje, Annette Bool, Anjo Kerkhofs, Thea Vermeiren en gastredacteurs Joke Hartmans en Karin de Jonge (WO=MEN)

MET MEDEWERKING VAN: Jannie Beekman, Caro Bonink, Emma Jansen, Jelke Scholte, Martha ten Bokkel Huinink (filmbeelden)

VORMGEVING: Bianca Emanuel
DRUKKERIJ: Bergdrukkerij Amersfoort

REDACTIEADRES: Binnenkadijk 276, 1018ZJ Amsterdam EMAIL: vredactie@gmail.com

ABONNEMENT: Een jaarabonnement voor 4 nummers kost € 25, losse nummers € 7. U kunt kiezen voor een digitaal of een papieren abonnement, dit geeft u aan door of uw e-mailadres of uw postadres te vermelden bij het storten van het bedrag voor uw abonnement op NL60TRIO0338471049 t.n.v. Platform Vrouwen en Duurzame Vrede, o.v.v. abonnement Gender en Duurzame Vrede. Het Platform heeft ANBI-status, fiscaal nummer (RSIN) 8568.58.961. Neem contact op met Gender & Duurzame Vrede als u meerdere nummers wilt om te gebruiken voor trainingsdoelen en bijeenkomsten, 06-42298996.

De redactie behoudt zich het recht voor om stukken in te korten of niet te plaatsen.

COPYRIGHT: met bronvermelding mogen artikelen van leden van de redactie uit Gender en Duurzame Vrede worden overgenomen, graag met toezending bewijsexemplaar aan de redactie

Schuil maar in mijn grijs

kom en schuil maar
in mijn grijs
als zwart en wit
elkaar bestrijden

ver van huis
waar van alle kleuren
alleen het levend rood nog
als herinnering is gebleven

warm je in ontvangst
koester veiligheid
waarin angst niet
meer zal overheersen

op deze kleine plek
is rust een thuis
waaruit het nieuwe
leven kan beginnen

Wil Melker

www.wilmelkerrafels.deds.nl